

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження начальника Чернігівської
обласної військової адміністрації

25 грудня 2024 року № 1015

ПРОГРАМА
економічного і соціального
розвитку Чернігівської області
на 2025 рік

ЗМІСТ

Вступ	4
I. Аналіз економічного і соціального розвитку за 2024 рік	6
II. Мета, завдання та заходи економічного і соціального розвитку у 2025 році	30
Заходи економічного і соціального розвитку у 2025 році	31
1. Створення безпечових умов для повсякденної життєдіяльності громадян та забезпечення їх нагальних потреб	31
1.1. Забезпечення публічної безпеки населення в умовах воєнного стану та у післявоєнний період	31
1.2. Забезпечення продовольчої безпеки регіону та стабільного функціонування споживчого ринку	32
1.3. Інформаційна безпека	33
1.4. Енергетична безпека	33
1.5. Екологічна безпека та адаптація до зміни клімату	34
1.6. Забезпечення населення області якісною, доступною та вчасною медичною допомогою	36
1.7. Якісна та доступна освіта	37
1.8. Розвиток фізичної культури, спорту, молодіжної інфраструктури. Національно-патріотичне виховання. Забезпечення гендерної рівності	39
1.9. Розвиток культурного та туристичного середовища	41
1.10. Забезпечення соціального захисту населення, в тому числі внутрішньо переміщених осіб, ветеранів. Підтримка дітей та сімей, оздоровлення дітей, розвиток відповідної інфраструктури. Ментальне здоров'я	41
1.11. Розвиток громадянського суспільства	44
1.12. Надання якісних адміністративних послуг	45
2. Комплексне відновлення інфраструктури регіону	45
2.1. Оцінка руйнувань та пошкоджень об'єктів інфраструктури та економіки	45
2.2. Відбудова та стабільне функціонування соціальної та критичної інфраструктури, систем життєзабезпечення, житла	47
2.3. Відновлення та розвиток дорожнього господарства, транспортної інфраструктури та зв'язку	48
3. Відновлення стабільного функціонування економіки	49
3.1. Розвиток промислового комплексу	49
3.2. Сталий розвиток агропромислового комплексу	50
3.3. Відновлення та стимулювання розвитку бізнесу	51

3.4. Інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність.....	52
3.5. Розвиток міжнародного та міжрегіонального співробітництва	54
3.6. Забезпечення продуктивної та вільно обраної зайнятості громадян.....	56
III. Джерела фінансування Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2025 рік	58

Додаток 1. Основні показники економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2025 рік.

Додаток 2. Перелік регіональних програм, які передбачається фінансувати в 2025 році.

Додаток 3. Перелік інвестиційних проєктів, які планується реалізувати у 2025 році.

Вступ

Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2025 рік (далі – Програма) розроблена Департаментом економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації спільно з її структурними підрозділами та за участю органів місцевого самоврядування, територіальних органів центральних органів виконавчої влади в області, організацій в умовах продовження дії правового режиму воєнного стану в Україні, введеного з 24 лютого 2022 року через військову агресію російської федерації.

Програма є документом, основним завданням якого є спрямування зусиль місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств і організацій усіх форм власності, інших суб'єктів регіонального розвитку на розв'язання існуючих проблемних питань у відбудові та розвитку різних галузей та сфер діяльності області задля втілення єдиної державної політики відновлення та розвитку України на рівні регіону за особливих обставин, викликаних воєнним станом.

Передбачається, що основна робота органів влади регіону, враховуючи виклики сьогодення, буде і надалі спрямовуватися на максимальну мобілізацію ресурсів з метою забезпечення стабільної роботи економіки в умовах воєнного (післявоєнного) періоду, зокрема за рахунок реалізації комплексу заходів з підвищення стійкості регіону від можливої ескалації воєнних дій та безпеки для жителів області і внутрішньо переміщених осіб; продовження робіт з відновлення пошкодженої соціальної інфраструктури, зі створення нових робочих місць через підтримку бізнесу, стимулювання залучення інвестицій, підвищення рівня соціального захисту населення, зокрема осіб, постраждалих внаслідок військової агресії російської федерації; надання якісних освітніх, медичних, житлово-комунальних, адміністративних послуг; підвищення доходів населення.

Законодавчою основою для розроблення Програми є Конституція України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про засади державної регіональної політики», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанов Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану», від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету».

У Програмі визначено основні шляхи відновлення та пріоритети регіонального розвитку Чернігівської області в короткостроковій перспективі на основі прогнозних показників економічного та соціального розвитку області на 2025 рік, враховуються прогнозні макропоказники економічного та соціального розвитку України, визначені постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року №1315 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки», завдання і

положення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (зі змінами), Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року, Стратегічного документа «Чернігівщина: від відновлення до розвитку».

Програма базується на аналізі основних показників соціально-економічного розвитку області за попередні роки та поточної ситуації у 2024 році з урахуванням наслідків впливу повномасштабної збройної агресії російської федерації.

Програма спрямована на ефективне розв'язання проблем економічного і соціального характеру та ґрунтується на аналізі тенденцій розвитку та поточної економічної ситуації в Україні, необхідності подолання наслідків збройної агресії російської федерації, основних показників соціально-економічного розвитку області за попередні роки та поточної ситуації у 2024 році, актуальних проблем і пріоритетів соціально-економічної сфери, а також на припущеннях, що враховують внутрішні та зовнішні фактори розвитку області.

Основні завдання Програми та пріоритетні напрями діяльності в області трансформовані в перелік конкретних завдань та заходів з її реалізації та згруповані у розділи, які відповідають стратегічним та оперативним цілям розвитку області, або є актуальними за обставин, викликаних воєнним станом.

Виконання заходів Програми дозволить створити умови для безпечного життя мешканців регіону та задоволення їх нагальних потреб, а також забезпечення стабільного та збалансованого функціонування економіки, продовження підтримки галузей економіки (сфер діяльності), які найбільше постраждали внаслідок бойових дій.

Орієнтири досягнення ефективності Програми – основні показники економічного і соціального розвитку області на 2025 рік, визначені на підставі статистичних даних, оцінки поточного стану та намірів суб'єктів господарювання усіх форм власності, організацій, структурних підрозділів Чернігівської обласної державної адміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади (додаток 1).

Складовою Програми також є перелік регіональних програм, які передбачається фінансувати у Чернігівській області у 2025 році (додаток 2).

Крім того, Програма містить перелік пріоритетних інвестиційних проєктів, які планується реалізувати у 2025 році, зокрема із залученням коштів обласного бюджету (додаток 3).

Фінансування пріоритетних напрямів, зокрема через регіональні програми, здійснюватиметься з урахуванням необхідності проведення робіт з відновлення зруйнованої та пошкодженої інфраструктури, виконання заходів із підготовки і ведення національного спротиву, створення безпечних умов для життєдіяльності мешканців області, реальних можливостей відповідних місцевих бюджетів, а також виділених фінансових ресурсів державного бюджету, приватних інвестицій, кредитних ресурсів та технічної допомоги міжнародних організацій та інших джерел, не заборонених чинним законодавством України.

I. Аналіз економічного і соціального розвитку за 2024 рік

У 2024 році, незважаючи на виклики, пов'язані з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, вживались заходи для збереження та зміцнення економічної та соціальної стабільності регіону шляхом забезпечення сталого функціонування соціальної та гуманітарної сфери, підтримки бізнесу, підвищення продуктивності аграрного сектору, трансформації міжнародного співробітництва та інвестиційної політики.

Особливу увагу приділено розбудові мережі захисних споруд, наданню допомоги внутрішньо переміщеним особам, соціальній підтримці військовослужбовців та родин загиблих, розвитку інфраструктури для реабілітації та лікування жителів громади.

Незважаючи на деокупацію Чернігівщини, безпекова ситуація не сприяє розвитку області. Чернігівщина має понад 450 км спільних кордонів з державою-агресором російською федерацією та республікою білорусь. Прикордонні територіальні громади Чернігівської області перебувають під обстрілами або їх постійною загрозою.

Наявна кризова ситуація в Україні призводить до того, що область змушена розбудовувати економіку та соціальну сферу в умовах невизначеності.

Додатковим викликом для аналізу та прогнозування економічного розвитку є складність оцінки поточної ситуації, оскільки практично відсутня повна статистична інформація.

Військова агресія російської федерації проти України вплинула на усі сфери життєдіяльності громади, але завдяки співпраці влади, громад та бізнесу вдалося досягти позитивних результатів у соціально-економічному розвитку регіону. В цілому, економічний і соціальний розвиток області у 2024 році характеризується такими тенденціями.

Інфраструктура регіону

Під час збройної агресії рф внаслідок планомірних чисельних ворожих артилерійських обстрілів, ракетних ударів та авіаційних бомбардувань значних руйнувань/пошкоджень зазнали населені пункти області та об'єкти критичної інфраструктури.

Внаслідок обстрілів та бомбардувань в області пошкоджено близько 15000 об'єктів соціальної, критичної інфраструктури та житлового фонду, з них більше 1700 зруйновано повністю. Ця кількість постійно збільшується, адже прикордонні громади щодня потерпають від ворожих обстрілів.

З пошкоджених об'єктів 83,0% руйнувань – це житло громадян (12245 об'єктів: 11064 приватних та 1181 багатопверхових житлових будинків).

Також зруйновано та пошкоджено 342 об'єкти соціальної інфраструктури, зокрема 151 – освіти, 75 – охорони здоров'я, 5 – соціального захисту, 99 – культури та 12 – спорту.

Крім того, зруйновано та пошкоджено понад 1600 об'єктів критичної інфраструктури.

З метою надання компенсацій за пошкоджені та знищені об'єкти житлового фонду в Україні діє державна програма «єВідновлення», яка реалізовується через Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України.

Станом на 30.08.2024 на отримання компенсацій для проведення відновлювальних робіт по пошкодженому майну громадянами подано 4898 заяв, з них: у роботі комісій – 1128, відмовлено – 621, нараховано компенсацію – 2927. Загальна сума нарахованих виплат – 274 млн гривень.

Загальна кількість заяв по знищеному житлу – 1196, з них: у роботі комісій – 182, відмовлено у компенсації – 312, сформовано 547 житлових сертифікатів на загальну суму – 776 млн грн та 118 грошових компенсацій на суму – 251 млн гривень.

За житлові сертифікати придбано 151 об'єкт нерухомого майна на загальну суму 236 млн гривень.

На сьогоднішній день необхідність відбудови регіону та поступового економічного відновлення є надзвичайно важливою та першочерговою.

Станом на 14.11.2024 7350 об'єктів відновлено, в т.ч. 1110 багато-квартирних та 4460 приватних будинків, 170 об'єктів соціальної інфраструктури (83 – заклади освіти, 46 – охорони здоров'я, 4 – соціального захисту, 36 – культури, 1 – спорту), 1522 об'єкти критичної інфраструктури. Роботи проводяться за кошти державного бюджету, міжнародних організацій, донорів, спонсорської допомоги та місцевих бюджетів.

Чернігівській області в 2024 році з державного бюджету виділено 1,9 млрд грн на реалізацію 88 проєктів:

фонд ліквідації наслідків збройної агресії рф – 710,1 млн грн на реалізацію 9 проєктів, в т.ч. експериментальний проєкт з відновлення с. Ягідне;

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту – 152,7 млн грн на реалізацію 8 проєктів;

додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації – 458,2 млн грн на реалізацію 8 проєктів;

залишки субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проектування, відновлення, будівництво, модернізацію, облаштування, ремонт об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення, – 187,1 млн на реалізацію 40 проєктів;

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проєктів у рамках Програми з відновлення України та Надзвичайної кредитної програми на відновлення України – 128,0 млн грн на реалізацію 9 проєктів (кошти ЄІВ);

UNITED24 – 82,9 млн грн на реалізацію 2 проєктів;

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання обладнання, створення та модернізацію (проведення реконструкції та капітального ремонту) їдалень (харчоблоків) закладів загальної середньої освіти – 74,8 млн грн на реалізацію 10 проєктів;

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів у 2024 році – 32,9 млн грн на придбання 11 автобусів;

субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах охорони здоров'я – 23,7 млн грн на реалізацію 1 проєкту.

Дорожньо-транспортна інфраструктура та зв'язок

Через багаторічне недофінансування на проведення капітальних і поточних ремонтних робіт на сьогодні експлуатаційний стан більшості автомобільних доріг загального користування місцевого значення є незадовільним. Практично 80,0% з них уражено ямковістю, а окремі ділянки доріг є аварійно небезпечними та потребують термінового капітального ремонту. Такий стан автомобільних доріг гальмує соціально-економічний розвиток області, створює соціальну напругу.

Під час ведення бойових дій в області різного ступеню руйнації зазнали 40 мостів, пошкоджено більше 1,1 тис. км автошляхів державного та місцевого значення.

На сьогодні відновлено 32 мости, близько 0,9 тис. км доріг. У жовтні 2024 року завершено будівництво мосту на в'їзді до Чернігова, що був зруйнований 23 березня 2022 року. Цей мостовий комплекс – один із найбільших проєктів, реалізованих в Україні за останні роки. Він має 4 смуги руху довжиною понад 600 м, транспортні розв'язки, смуги для руху пішоходів та підземні переходи, велодоріжки та проїзди для маломобільних груп, шумозахисні екрани, освітлення, систему моніторингу та метеостанцію.

На 2024 рік фінансування на здійснення ремонтних робіт автомобільних доріг загального користування місцевого значення Чернігівської області відбувалося за рахунок залишків субвенції минулих років, коштів резервного фонду та за рахунок співфінансування з бюджетів громад.

Станом на 08.11.2024 за рахунок коштів на експлуатаційне утримання на дорогах загального користування місцевого значення ліквідована аварійна ямковість дорожнього покриття на площі 63,8 тис. м².

Чернігівською обласною державною адміністрацією станом на 01.11.2024 укладено 250 договорів про організацію перевезень пасажирів на 197 автобусних маршрутах загального користування з 63 суб'єктами господарювання, які мають ліцензію на здійснення пасажирських перевезень.

Основними операторами мобільного зв'язку на території області є ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна» та ТОВ «лайфселл». Загальна кількість базових станцій операторів мобільного зв'язку на території області становить 1159 одиниць, з яких 99,4% – працюючих. Станом на сьогодні покриття населених пунктів області становить 93,0%.

Публічна безпека населення

З метою забезпечення публічної безпеки населення області, особливо в умовах воєнного стану, значна увага приділяється поліпшенню діяльності у сфері цивільного захисту, зокрема підвищенню рівня безпеки населення під час бойових дій, а також захисту населення і територій від наслідків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

З метою оповіщення населення області здійснювались заходи щодо підтримання постійної готовності системи оповіщення: щоденно проводяться перевірки технічного стану засобів оповіщення і зв'язку цивільного захисту міст та районів області; щомісячно – комплексні технічні перевірки апаратури територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення населення та керівного складу, здійснюється обслуговування і підтримання в постійній готовності обласної системи оповіщення силами КП «Укрспецзв'язок».

Проводилась робота щодо створення місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення (далі – МАСЦО). Загалом необхідно створити 62 МАСЦО.

На сьогодні у 20 територіальних громадах області (Бахмацькій, Бобровицькій, Гончарівській, Городнянській, Деснянській, Дмитрівській, Добрянській, Іванівській, Макіївській, Менській, Мринській, Ніжинській, Новгород-Сіверській, Новобасанській, Носівській, Остерській, Понорницькій, Прилуцькій, Ріпкинській, Талалаївській) проведено створення (модернізацію) системи оповіщення, додатково забезпечено оповіщенням 98 населених пунктів з можливістю дистанційного включення і передачі звукових або голосових повідомлень.

У 3 територіальних громадах (Седнівській, Семенівській, Чернігівській) області здійснюються заходи зі створення та розбудови МАСЦО.

З метою очищення об'єктів та території області від вибухонебезпечних предметів починаючи з березня 2022 року групами розмінування ГУ ДСНС України у Чернігівській області, вибухотехнічної служби ГУ НП України в Чернігівській області, 8-го навчального центру Державної спеціальної служби транспорту України проведено обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів 43662,4 га території області, зокрема: 38958,3 га сільгоспугідь; 1514,7 га лісових масивів; 2726,3 га житлових ділянок; 440,9 га ділянок, прилеглих до автодоріг та залізничних колій; 16,3 га водойм; 14,0 га території, прилеглої до об'єктів критичної інфраструктури; 10,4 га території вздовж трубопроводів; 252,3 км автомобільних доріг; 569,4 км залізничних колій; 53,5 км території вздовж ліній електропостачання. Всього знешкоджено 83701 одиницю вибухонебезпечних предметів.

З метою забезпечення укриттями всього населення області місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування створені комісії з обстеження наявного підземного простору населених пунктів. Фонд захисних споруд цивільного захисту складає 2421 об'єкт, серед яких 148 сховищ, 440 протирадіаційних укриттів, 15 споруд подвійного призначення,

1818 найпростіших укриттів. Перевірено 2418 об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, з них 164 непридатні до використання за призначенням. Забезпечено безбар'єрний доступ малобільних груп населення до 37 об'єктів.

Промисловий та інноваційний розвиток

У 2024 році продовжується поступове відродження промислового потенціалу та зростання економічних показників. У той же час, більшість підприємств не досягли рівня 2021 року. Виробництво відновлено на рівні 90,0% від обсягів до повномасштабного вторгнення внаслідок загострення проблем в енергозабезпеченні, відтоку кадрів, проблем з логістикою, відсутності або скорочення замовлень, браку обігових коштів на відновлення.

Індекс промислової продукції за січень-липень 2024 року до відповідного періоду 2023 року склав 132,3 %. Обсяг реалізованої продукції за січень-липень 2024 року становить 31,6 млрд гривень.

Важливе значення для регіону, як і для України в цілому, в сучасних умовах має активізація інноваційної діяльності. Конкурентоспроможність країни на світовому ринку визначається темпами впровадження новітніх науково-технічних рішень, розвитку наукомістких виробництв, ефективністю інноваційних процесів. За наявними офіційними статистичними даними (періодичність проведення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства змінена з «річної» на «один раз на два роки», починаючи з 2015 року) у 2019 році лише 10 промислових підприємств Чернігівщини займалися інноваціями, що становить 7,9% до загальної кількості промислових підприємств області. Починаючи з 2015 року питома вага підприємств, що займалися інноваціями, зменшувалась: 2015 рік – 13,3%, 2017 рік – 9,6 %, однак кількість впроваджених нових технологічних процесів зростає з 35 в 2015 році до 91 у 2019 році.

Для здійснення інновацій у 2019 році підприємствами промисловості було витрачено біля 61,0 млн грн, що на 15% менше показника 2017 року, однак в 1,7 разів більше, ніж у 2015 році. Основним джерелом фінансування інновацій, як і в попередні роки, залишилися власні кошти підприємств. У 2019 році обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 682,8 млн грн, що більше показника 2017 року майже у 2 рази (345,4 млн грн).

Однак, аналіз наведених даних свідчить про низький рівень впровадження інновацій на підприємствах Чернігівської області. Основними чинниками, що перешкоджають інноваційній діяльності в Чернігівській області, як і в цілому по Україні, є нестача власних коштів; низький рівень фінансової підтримки з боку держави; висока вартість нововведень; високий економічний ризик; тривалий термін окупності нововведень; нестача кваліфікованого персоналу; відсутність стимулів до впровадження інновацій тощо.

Аналіз інноваційної діяльності у Чернігівській області дозволяє серед сильних сторін відзначити значний науковий потенціал регіону, а саме наявність мережі науково-дослідних організацій, вищих учбових закладів з високим рівнем і тривалими традиціями викладання природничих і технічних наук;

велику частку осіб з вищою освітою і науковим ступенем; сприйнятливість населення до інновацій, точних наук і техніки. У закладах вищої освіти області видається понад 10 фахових наукових журналів, де відображені результати інноваційної діяльності науковців.

Протягом 2022-2023 років представники закладів вищої освіти області брали участь у заходах, що сприяють запровадженню та впровадженню інновацій у всі сфери економіки; також проводились заходи, які сприяють підвищенню якості знань, розробці та впровадженню інноваційної продукції.

У 2022 році Національним університетом «Чернігівська політехніка» та Національним університетом «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка було укладено угоди про співпрацю та науково-виробниче співробітництво, зокрема у сфері наукової та інноваційної діяльності з Латвійським університетом біонаук та технологій (м. Єлгава Латвія), Чеським університет природничих наук (Прага). Додатково було підписано лист про наміри щодо проекту «Посилення потенціалу аспірантів для проведення якісних досліджень в Україні», у рамках якого передбачаються заходи щодо підвищення навичок і знань аспірантів про інноваційні розробки і проведення якісних досліджень.

У структурі Національного університету «Чернігівська політехніка» функціонують центр розвитку професійної кар'єри і центр стартапів та інновацій, які стали осередком підтримки молодих підприємців і розробників у регіоні, відкриваючи нові можливості для розвитку інноваційних проєктів. На базі інших закладів вищої освіти області працюють навчально-науково-виробничі підрозділи, спеціалізовані навчально-виробничі лабораторії, результати діяльності яких висвітлюються у річних звітах, на конференціях, веб-сайтах.

До слабких сторін можна віднести недостатню розвиненість інноваційної інфраструктури області; високий ступінь зносу основних фондів як у науковій, так і у виробничій сфері; не налагоджену схему взаємодії між наукою, освітою і виробництвом. Потенційними загрозами для розвитку інноваційної діяльності в області є відтік кваліфікованих кадрів.

Аграрний комплекс

Сільське господарство, як одна з основних галузей економіки області, теж поступово відновлюється. Обсяг валової продукції сільського господарства області у 2023 році порівняно з 2022 збільшився на 15,2%, але до 2021 року скорочення становить 7,7%.

Незважаючи на виклики воєнного стану, за січень-вересень 2024 року в області вироблено валової продукції сільського господарства в постійних цінах 2021 року всіма категоріями господарств на суму 35,2 млрд грн, що на 26,8% більше до відповідного періоду 2023 року (рослинництво – зростання на 29,9%, тваринництво – зменшення на 1,2%), в т. ч. в сільськогосподарських підприємствах – 30,1 млрд грн (індекс 141,7%), в господарствах населення – 5,1 млрд грн (78,1%).

Станом на 08.11.2024 аграріями області намолочено: 4029,72 тис. тонн зернових та зернобобових при середній урожайності 68,3 ц/га, з них пшениці 979,1 тис. тонн (рівень урожайності - 49,5 ц/га), ячменю 65,3 тис. тонн (рівень урожайності - 41,6 ц/га).

Крім того, зібрано 191,3 тис. тонн ріпаку з урожайністю 30,6 ц/га т, 295,5 тис. тонн сої (рівень урожайності - 22,8 ц/га), 539,0 тис. тонн соняшнику (рівень урожайності - 26,0 ц/га), 286,5 тис. тонн цукрових буряків (рівень урожайності - 551,0 ц/га).

Наразі в регіоні триває збір кукурудзи (зібрано 75% площ).

Згідно з прогнозом на 2024 рік врожай зернових та зернобобових культур очікується на рівні 4,9 млн тонн.

Станом на 01.10.2024 сільськогосподарськими підприємствами області утримувалось 88,2 тис. гол. поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі 36,1 тис. гол. корів та 132,7 тис. голів свиней.

За 9 місяців 2024 року сільськогосподарськими підприємствами вироблено молока 204,1 тис. тонн, що на 7,2% більше відповідного періоду 2023 року.

За січень-вересень 2024 року вирощено м'яса тварин всіх видів 24,4 тис. тонн, що більше на 0,1 тис. тонн, ніж реалізовано м'яса тварин на забій.

Розвиток підприємництва

Малий та середній бізнес є основою економіки нашого регіону. За останніми даними Головного управління статистики в Чернігівській області (станом на 01.01.2024), господарську діяльність в регіоні здійснювали 4971 підприємство, з яких 4603 малих (у т. ч. 3830 мікропідприємств), 362 середніх і 6 великих та понад 37 тис. фізичних осіб-підприємців.

Малий бізнес виявився найбільш стійким до воєнних викликів. Наразі частково або повністю відновили роботу більше 90,0% суб'єктів підприємництва, проте не на повну потужність (до 80,0%).

За підсумками 2023 року спостерігалось зростання порівняно з 2022 роком надходжень від малого та середнього підприємництва до місцевого бюджету на 18,4%, а до 2021 року - на 7,4%. За 9 місяців 2024 року ці надходження становили понад 3,2 млрд грн (+25,6% до відповідного періоду 2023 року).

Питома вага таких надходжень у загальному обсязі надходжень до зведеного бюджету склала 35,6% за 9 місяців 2023 року, а за 9 місяців 2024 року становила 37,4%.

Протягом 9 місяці 2024 року спостерігалась тенденція зменшення кількості реєстрацій юридичних осіб у порівнянні з 2021 роком (на 40,5 % менше), але на 1,5% більше в порівнянні за 9 місяців 2023 року.

За 9 місяців 2024 року фізичних осіб-підприємців було взято на облік більше на 22,9%, ніж за 9 місяців 2021 року та на 6,4% більше, ніж за 9 місяців 2023 року.

В нинішніх складних умовах підтримка бізнесу - важливе завдання для забезпечення відновлення економічної спроможності регіону.

У рамках реалізації обласної Програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2021-2027 роки надається постійна інформаційно-консультаційна підтримка діючому бізнесу та підприємцям-початківцям, у першу чергу ВПО, учасникам бойових дій, особам з інвалідністю, жінкам, жителям сільської місцевості, молоді, соціально незахищеним верствам населення. До цієї роботи залучені Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області», Агенція регіонального розвитку Чернігівської області. Діють центри підтримки підприємництва (Корюківський, Ніжинський, Новгород-Сіверський, Прилуцький), робота яких координується Центром підтримки підприємництва, інновацій та стартапів, створеним на базі Агенції регіонального розвитку Чернігівської області.

Крім того, в області запроваджено часткове відшкодування витрат суб'єктів малого та середнього підприємництва з оцінки збитків, завданих внаслідок збройної агресії РФ, а також щодо участі у виставково-ярмаркових заходах та на сертифікацію продукції, систем управління та/або оцінки відповідності продукції.

З метою відновлення діяльності та розвитку власного бізнесу вживаються заходи щодо активізації участі підприємств області у державних грантових, кредитних програмах та залучення міжнародної технічної допомоги.

З початку 2024 року в рамках реалізації проекту «єРобота» понад 169 підприємств-початківців та переробних підприємств Чернігівщини отримали державну грантову допомогу на понад 139,7 млн. грн, а саме:

- гранти на власну справу: 130 заявників на суму 31,0 млн грн, 270 нових робочих місць;

- гранти на переробне підприємство («Новий рівень»): 22 заявника на суму 85,0 млн грн;

- гранти на розвиток садівництва («Свій сад»): 3 заявника на суму 17,0 млн грн;

- гранти для ветеранів та членів їхніх сімей: 14 заявників, на суму 6,7 млн грн, 30 робочих місць.

Крім грантових програм, підприємці області залучають державні кредитні ресурси для розвитку бізнесу. За державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у 2024 році в області укладено 450 договорів на понад 2,4 млрд грн. На компенсацію відсотків для суб'єктів підприємництва нашого регіону держава витратила за 1 півріччя 2024 року 283,4 млн грн.

На базі Чернігівського обласного центру зайнятості 5 квітня 2024 року відкрито регіональний офіс «Зроблено в Україні». У Прилуцькій філії Чернігівського обласного центру зайнятості 30 серпня 2024 року відбулось відкриття другого в області офісу підтримки МСП «Зроблено в Україні», також планується відкриття офісу в Ніжинській філії.

Проведено біля 50 заходів інформаційно-консультаційної підтримки діючому бізнесу та підприємцям-початківцям. З метою створення сприятливих умов для відновлення економіки області, залучення інвестицій та сприяння соціально-економічному розвитку регіону в області проведено Міжрегіональний економічний форум «Відновлення економіки на деокупованих територіях»,

Регіональний форум «Відновлення економіки Чернігівської області в умовах війни: діалог з бізнесом», регіональний форум «Органік Інвест».

У рамках реалізації платформи «Діалоги влади та бізнесу», започатковано щотижневі зустрічі в режимі онлайн та офлайн, на яких представники бізнесу мають можливість донести до керівництва області та представників центральних органів виконавчої влади на місцях свої пропозиції щодо покращення економічного клімату в регіоні, проблемні питання, які негативно впливають на розвиток підприємництва.

Інвестиційна діяльність

Залучення вітчизняних та іноземних інвестицій є однією з найважливіших складових відновлення та подальшого економічного розвитку як регіону, так і країни в цілому.

За 2023 рік освоєно 12631,8 млн грн капітальних інвестицій, що майже на 4,3 млрд грн більше, ніж за 2022 рік (8305,9 млн грн). За розрахунками, обсяги інвестування збільшилися на третину у порівнянні з 2022 роком, індекс капітальних інвестицій (розрахунково) склав близько 135,2%.

У 2023-2024 роках спостерігається поступовий прогрес у подоланні наслідків повномасштабного вторгнення, демонструючи позитивні ознаки відновлення інвестиційної та ділової активності, незважаючи на російську агресію, що триває.

Зокрема, з урахуванням безпекової ситуації продовжилася реалізація нових інвестиційних проєктів. За результатами моніторингу поточного стану впровадження інвестиційних проєктів, загалом з початку повномасштабного вторгнення реалізовано понад 50 проєктів на суму більше 800,0 млн грн (виробничого призначення – 12, сільськогосподарського призначення – 39, альтернативна енергетика – 1, туризм – 1).

Відповідно очікується, що обсяг капітальних інвестицій за підсумками 2024 року становитиме близько 13,8 млрд грн, що з урахуванням індексу цін на 4,0% більше, ніж за 2023 рік.

Важливу роль у створенні сприятливих умов для відновлення та розвитку економіки відіграють прямі (іноземні) інвестиції.

Сума внесених в економіку області прямих інвестицій (інструменти участі у капіталі) станом на 31.06.2024 склала 668,1 млн дол. США, що на 55,2 млн дол. США (+9,0%) більше, ніж на 31.06.2023 (+1,1% до початку 2024 року).

Безумовним лідером серед галузей економіки, куди найбільш активно вкладалися кошти іноземних інвесторів, були підприємства промисловості, на яких акумульовано 381,1 млн дол. США (57,0% загального обсягу прямих інвестицій), у т.ч. переробної – 345,7 млн дол. США. У сільське, лісове та рибне господарство спрямовано 277,9 млн дол. США (41,6%); в інших сферах зосереджений незначний обсяг прямих інвестицій – 1,4 %.

Інвестиції надійшли до області із 37 країн світу. Найбільше прямих інвестицій залучено зі Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії – 49,3%, Кіпру – 16,3%, Швеції – 3,0%, США – 2,7% та Польщі – 0,8%

та Естонії – 0,7%. Крім того, лєвова частка інвестицій (46,2%) – інвестиції з країн ЄС.

Очікується, що обсяг прямих іноземних інвестицій (інструментів участі в капіталі) станом на 31.12.2024 складатиме 683,0 млн дол. США (на 3,1% більше, ніж на кінець 2023 року) за рахунок коливання валютного курсу, збільшення надходжень прямих іноземних інвестицій в економіку області.

Зовнішньоекономічна діяльність та міжнародна співпраця

За результатами січня-серпня 2024 року підприємства Чернігівщини здійснювали зовнішньоторговельні операції з партнерами зі 107 країн світу, обсяги зовнішньої торгівлі становили 857,8 млн дол. США. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі склало 414,2 млн дол. США.

Експортні поставки, порівняно з відповідним періодом 2023 року, збільшились на 5,4% та становили 636,0 млн дол. США. Найбільшим споживачем продукції товаровиробників регіону став Євросоюз, до якого Чернігівщина продала протягом 8 місяців 2024 року товарів на 333,9 млн дол. США, що становить 52,5% обласного показника експорту.

Імпорт товарів за січень-серпень 2024 року збільшився на 13,3% та склав 221,8 млн дол. США. Імпорт товарів із країн Європейського Союзу збільшився у 1,1 рази і становив 133,2 млн дол. США (60,1% загального обсягу).

Військові дії внесли значні корективи у зовнішньоекономічну діяльність регіональних підприємств. Низка з них ще не оговталась від пошкоджень, спостерігався відтік кваліфікованої робочої сили, втрати обладнання та техніки, значні території сільськогосподарських земель забруднені вибухонебезпечними предметами.

Крім того, також має місце вплив зовнішніх факторів, серед яких транспортування зернових через морські порти, небезпека від ворожих обстрілів, порушення логістики. Все це негативно впливає на експортну діяльність. Попри це, підприємства докладають значних зусиль у пошуку та освоєнні нових закордонних ринків збуту. Важливу роль відіграє впровадження державних програм підтримки експортерів, зокрема стимулювання переробки та нарощування у структурі поставок за кордон частки продукції з доданою вартістю.

Аграрна продукція залишається найбільшою статтею регіонального експорту, зокрема провідні позиції продовжують утримувати зернові культури – майже половина від загального обсягу експорту (46,3%). Обсяги поставок такої продукції порівняно з відповідним періодом 2023 року зменшились на 5,4%, що зумовлено небезпекою від ворожих обстрілів та проблемами щодо розмінування певних територій біля прикордоння, як з російською федерацією, так і з республікою білорусь. Найбільш вразливими стали Новгород-Сіверський, Корюківський та Чернігівський райони.

Підприємства області у 2024 році збільшили обсяги експорту живих тварин та продуктів тваринного походження – у 1,3 рази; готових харчових продуктів –

у 1,2 рази; жирів і олії, текстильних виробів, недорогоцінних металів та виробів з них – у 1,1 рази.

Зменшились обсяги поставок за низкою інших структуроутворюючих експортних товарних позицій, зокрема: папір та картон (на 31,7%), деревина та вироби з неї (на 10,7%), машин обладнання та механізмів (на 5,9%).

Очікується, що за результатами 2024 року обсяги зовнішньої торгівлі до 2023 року зростуть на 5,9 % і становитимуть 1241,7 млн дол. США.

Протягом 2021-2024 років здійснюється реалізація Комплексної Програми підвищення конкурентоспроможності Чернігівської області на 2021-2027 роки «Чернігівщина конкурентоспроможна», основними завданнями якої є активізація інвестиційної діяльності, зовнішньоекономічних відносин та міжрегіонального співробітництва, нарощення експортного потенціалу, розвиток промисловості та стимулювання інноваційної діяльності, виважений регіональний протекціонізм та підтримка місцевого товаровиробника.

У рамках заходів Програми протягом 2024 року проведено ряд робочих зустрічей керівництва Чернігівської обласної державної (військової) адміністрації з вищими посадовими особами іноземних країн, представниками іноземних дипломатичних установ в Україні, міжнародних організацій, установ, та фондів, зокрема з делегаціями Латвії, Данії, Словаччини, Франції, Канади, Німеччини, Бельгії, Британії, французької агенції з МТС Expertise France, Генерального Директорату Європейської Комісії з питань гуманітарної допомоги та цивільного захисту населення (ЕЧНО), спеціальної дорадчої місії при Посольстві Королівства Бельгія в Україні, представниками Міжнародної організації з міграції (МОМ), Проєкту «PROSTO: Підтримка доступності послуг в Україні», SYMABO srl Королівства Бельгія, Конгресу США, представниками Уряду штату Міннесота США, Уряду федеральної землі Мекленбург-Передня Померанія Федеративної Республіки Німеччина, учасниками Другого Міжнародного Саміту міст та регіонів, , бельгійської Агенції розвитку «Elabel».

Розширено договірну базу Чернігівської області з регіонами іноземних країн. Зокрема, відбулося підписання Спільної декларації про наміри співробітництва між Чернігівською обласною військовою (державною) адміністрацією (Україна) та Урядом федеральної землі Мекленбург-Передня Померанія (Федеративна Республіка Німеччина) (17.01.2024), Листа про взаємопорозуміння між Чернігівською обласною військовою адміністрацією і штатом Міннесота щодо співробітництва з аграрних технологій (21.02.2024), Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці між Чернігівською обласною військовою адміністрацією та Радою графства Кент Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії (01.11.2024).

Як результат, подальший розвиток та поглиблення співробітництва, налагодження нових партнерських зв'язків, розширення географічної структури зовнішньоекономічної діяльності, а також укладення міжнародних договорів з метою сприяння розвитку міжрегіонального співробітництва в галузях економіки, торгівлі, захисту прав людини, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, а також відновленню регіону після повномасштабного вторгнення.

Загалом, на Чернігівщині нині здійснюється співпраця із понад 550 організаціями-донорами, партнерами з розвитку та благодійними організаціями. З них 54 – це установи та партнерські організації ООН, та більш ніж 500 – міжнародні та національні фонди, програми, громадські та благодійні організації.

З початку повномасштабного вторгнення укладено 400 документів про співпрацю – меморандуми, угоди тощо; понад 600 реципієнтів отримують допомогу в рамках укладених документів. Крім того, допомога надається відповідно до інших документів: актів передачі, протоколів, сертифікатів дарування, донатаційних листів тощо.

При цьому, безпосередньо Чернігівською обласною державною (військовою) адміністрацією напрацьовано 52 документи про співпрацю.

Для максимального використання переваг і можливостей, що надає співробітництво з міжнародними організаціями, в області працює Регіональний офіс міжнародного співробітництва (далі – Офіс).

У рамках роботи Офісу проводиться систематизація даних, формується актуальний перелік потреб територіальних громад у необхідній для відбудови допомозі, здійснюється координація співпраці з міжнародними організаціями, благодійними фондами та партнерами з розвитку щодо забезпечення гуманітарних потреб області та відновлення регіону.

Забезпечення продовольчої безпеки регіону та стабільного функціонування споживчого ринку

Забезпечення продовольчої безпеки є одним з пріоритетних завдань Чернігівської обласної військової адміністрації та складовою національної безпеки України.

На території області у галузі з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів працює та сплачує податки понад 100 виробників, з них 46 сертифіковані за міжнародними системами HACCP та ISO. Крім того, здійснюють діяльність 10 операторів органічного виробництва.

Питома вага галузі з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у загальних обсягах реалізації промислової продукції області перевищує 40,0%. Асортимент товарів налічує понад 1500 найменувань продукції.

Потужності місцевих підприємств дозволяють переробити за рік 17 тис. тонн м'яса, 450 тис. тонн молока, виробити 140 тис. тонн хліба та хлібобулочних виробів, 10 тис. тонн кондитерських виробів, 400 тонн риби та рибопродуктів, 42 млн декалітрів пива, 25 млрд штук цигарок.

Підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів здатні повністю забезпечити потреби мешканців області в основних продуктах харчування та мають значний експортний потенціал.

За інформацією, наданою територіальними громадами, на сьогодні у сфері роздрібної торгівлі області продовжують роботу понад 7,1 тис. стаціонарних об'єктів торгівлі, зокрема 1,7 тис. продовольчих магазинів, 2,4 тис.

непродовольчих та 3,0 тис. змішаних; 45 ринків та 180 автозаправних станцій (комплексів).

Виїзне торговельне обслуговування в 471 населеному пункті здійснюють 739 суб'єктів господарювання.

Функціонують 1377 закладів ресторанного господарства.

Індекс споживчих цін в області у серпні 2024 року до грудня 2023 року становив 105,6 %.

Оборот роздрібної торгівлі у 2024 році очікується у сумі майже 43,3 млрд грн, що на 16,0 % більше, ніж у 2023 році.

Надання адміністративних послуг

Наразі центри надання адміністративних послуг (надалі ЦНАП) утворені в усіх 57 громадах області. Загальна кількість точок доступу до адміністративних послуг в області становить 163: 57 ЦНАП, 90 віддалених робочих місць, 1 територіальний підрозділ, 15 старост.

За 9 місяців 2024 року було надано майже 594 тис. послуг (за відповідний період 2023 року – біля 460 тис.).

Житлово-комунальне господарство та енергозбереження

На сьогодні водопровідною мережею області забезпечено 16 міст (100,0%), 28 із 29 селищ (96,6%), 194 із 1464 сільських населених пунктів (13,5 %), каналізаційною мережею – 15 із 16 міст (94 %), 15 із 29 селищ (51,7%), 11 із 1464 сільських населених пунктів (0,8%).

З метою забезпечення безперебійного надання послуг з тепло-, водопостачання та водовідведення належної якості, належної підготовки та забезпечення вчасного початку та сталого проходження опалювального сезону 2024/2025 років в області проведено роботи з підготовки до роботи в осінньо-зимовий період 694 котелень, 124 теплових пунктів, 510,3 км теплових мереж, 602 свердловин, 26 водопровідних насосних станцій, 36 каналізаційних очисних споруд, 136 каналізаційних насосних станцій, ремонт та заміна 16,4 км водопровідних мереж та 1,92 км каналізаційних мереж.

Для забезпечення додаткової генерації теплової та електричної енергії на об'єктах життєзабезпечення в регіоні реалізуються проекти з будівництва розподіленої генерації, встановленню когенераційних установок та твердопаливних котелень.

Приватними підприємствами заплановано встановити 15 генеруючих установок загальною електричною потужністю близько 50 МВт. На сьогодні вже встановлено 3 установки загальною потужністю 3,2 МВт.

Загальна потужність об'єктів енергетики, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел, в області становить 50,7 МВт. З початку 2024 року потужність таких об'єктів збільшилась на 1,54 МВт за рахунок введення в експлуатацію 73 нових СЕС населенням області. За 9 місяців 2024 року

об'єктами альтернативної енергетики, які розміщено на території області, вироблено 103,6 млн. кВт*год електричної енергії.

Теплова енергія з альтернативних джерел в області виробляється на 37 підприємствах, які мають у своєму користуванні установки теплової генерації. Потужність цих об'єктів 115,4 МВт. За 9 місяців 2024 року підприємствами було вироблено 102,6 тис. Гкал теплової енергії.

Природокористування та екологічна безпека

Природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) області нараховує 680 об'єктів загальною площею 263,6 тис. га, що становить 7,91 % площі області (станом на 01.08.2024).

З метою розширення мережі територій та об'єктів ПЗФ області, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, зокрема червонокнижних видів та тих, що охороняються відповідно до міжнародних договорів, у 2024 році було оголошено гідрологічний заказник місцевого значення «Єрмолова плавля» площею 67,0 га на землях ДП «Ліси України» філії «Чернігівське лісове господарство» на території Кіптівської сільської ради Чернігівського району. Шляхом об'єднання та зміни меж ботанічного заказника «Кобижчанська дача-1» та ландшафтного заказника «Кобижчанська дача-2» створено ландшафтний заказник «Кобижчанський» площею 893,0 га на території Бобровицької міської ради Ніжинського району, а також шляхом об'єднання та зміни меж ландшафтного заказника «Урочище «Кути» та лісового заказника «Кути» створено лісовий заказник «Дружба» площею 1148,0 га на території Ічнянської міської ради Прилуцького району. Змінені межі 54 об'єктів ПЗФ місцевого значення філій ДП «Ліси України», внаслідок чого площа об'єктів ПЗФ Чернігівської області збільшилась на 289,463 га.

Оголошено створення охоронної зони для збереження об'єкта Червоної книги України – лелеки чорного та створено паспорт охоронної зони. Протягом 8 місяців 2024 року в рамках Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виконані природоохоронні заходи на загальну суму 313,6 тис. грн.

Ринок праці

Внаслідок війни напружена ситуація на ринку праці зберігатиметься тривалий час. У січні-червні 2024 року налічувалось 9,6 тис. безробітних громадян, що на чверть менше (на 22,3% або 2,7 тис. осіб) показника 2023 року. На це вплинуло внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 21.09.2022 №2622-ІХ, якими термін виплати допомоги по безробіттю у воєнний час суттєво скорочено і не перевищує 90 днів, а підходящою є будь-яка наявна в службі зайнятості робота, зокрема суспільно корисна.

Протягом 6 місяців 2024 року було взято на облік на 15,4% більше безробітних (5,6 тис. осіб), ніж за відповідний період 2023 року (4,9 тис. осіб). Зростання реєстрації мало місце в 4-х з 5-ти філій ОЦЗ.

На зареєстрованому ринку праці області продовжує зростати питома вага жінок – з 74,4% у січні-червні 2023 року до 77,6% осіб, що потребують додаткових гарантій зайнятості (з 32,6% до 33,2%), залишається низькою частка молоді віком до 35 років (менше чверті – 23,6%). Кожен другий зареєстрований у службі зайнятості – це особа віком старше 45 років.

Протягом 6 місяців 2024 року забезпечено роботою 4 тис. осіб, що більше відповідного показника 2023 року на 35%. Проходили професійне навчання на підставі виданого сертифікату на навчання 466 безробітних осіб (у 3,6 рази більше); 75 безробітних було залучено до громадських та інших тимчасових робіт; 7,3 тис. осіб – до суспільно корисних робіт. Загалом активними заходами сприяння зайнятості було охоплено 10,3 тис. безробітних, що більше в 1,8 рази.

В області реалізується урядовий проєкт «Армія відновлення», Чернігівщина – одна із перших областей, де почали виконуватися такі роботи та перебуває на третьому місці за кількістю учасників.

З початку 2024 року службою зайнятості видано 11,0 тис. направлень на виконання суспільно корисних робіт, у т.ч. 967 внутрішньо переміщеним особам.

Протягом 6 місяців 2024 року проходили навчання 466 зареєстрованих безробітних, видано 247 ваучерів для підвищення конкурентоздатності окремих категорій громадян, 67 роботодавцям надано компенсацію на оплату праці 94 працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб, серед яких 9 осіб з інвалідністю, на загальну суму 1 млн 676,7 тис. грн.

Однією з проблем, що впливає на матеріальне становище працездатних громадян, є несвоєчасна виплата заробітної плати.

За даними моніторингу, на 1 листопада 2024 року сума заборгованості із виплати заробітної плати становила 18,5 млн грн, що на 5,7 % менше, ніж на початок 2024 року.

Демографічна ситуація

Демографічна ситуація в області є однією з найскладніших в Україні. Спостерігається скорочення народжуваності. У 2022 році (останні статистичні дані) в області народилося на 11,5% менше немовлят, ніж у 2021 році, та на 20,2% менше до кількості народжених у 2020 році. Зберігалася тенденція перевищення кількості померлих над живонародженими – на 100 померлих нараховується 25 живонароджених.

Чернігівщина демонструє значно гірші характеристики, ніж у країні загалом. Як за коефіцієнтом народжуваності, так і смертності регіональні характеристики виявляються одними з найгірших в Україні (народжуваність по області – 5,5 проміле проти 7,3 по Україні, смертність – 22,0 і 18,5 проміле відповідно).

Для сільської ж місцевості цей розрив стає ще разючішим: народжуваність 5,1 проти 7,9 проміле по Україні, смертність – 28,4 проти 19,7 проміле відповідно.

Протягом 2023 року органами державної реєстрації актів цивільного стану Чернігівської області було зареєстровано біля 4 тис. актових записів про народження та біля 16,5 актових записів про смерть. За підсумками 9 місяців 2024 року кількість померлих перевищує кількість живонароджених у 4 рази. Зважаючи на таку ситуацію та у зв'язку з виїздом за кордон або переїздом в інші області молодих жінок регіону, демографічна ситуація може значно погіршитись, особливо у прикордонних населених пунктах.

Актуальною проблемою для регіону є суттєвий гендерний дисбаланс.

Зокрема, частка чоловіків у складі постійного населення – 45,5% (432,3 тис. осіб), жінок – 54,5% (518,5 тис. осіб). При середній очікуваній тривалості життя при народженні у 68,9 роки, для чоловіків цей показник станом на 01.01.2022 року складав лише 63,4 років, тоді як для жінок – 74,7 роки, що узагальнено демонструє поширеність гендерних стереотипів у суспільстві.

Крім того, Чернігівська область є однією з найбільших в Україні за територією (5,3% площі України), при цьому, за наявними статистичними даними, станом на 01.01.2022 густота населення (осіб на 1 км²) є найменшою серед регіонів країни і становить 30,1, що вдвічі менше середнього значення по країні.

В області налічується 57 територіальних громад, зокрема за кількістю населення: до 5 тис. осіб – 17 громад, від 5 до 15 тис. осіб – 24, від 15 до 50 тис. осіб – 13, більше 50 тис. осіб – 3 громади.

Станом на 01.01.2022 населення не було рівномірно розподілене по території області. Без урахування Чернігівської, Ніжинської та Прилуцької громад найвища щільність населення (понад 30 осіб/км²) характерна для Ладанської, Київської, Бахмацької та Носівської громад, найнижча (менше 11 осіб/км²) – у Плисківській, Добрянській, Комарівській, Кіптівській, Гончарівській та Любецькій громадах.

У багатьох громадах частка адміністративного центру в загальній чисельності населення перевищує 50%. Це призводить до того, що фактична щільність розселення мешканців у громадах є значно нижчою, і в 26 громадах вона становить менше 10 осіб/км², а в окремих громадах – менше 5 осіб/км².

Загалом у Чернігівській області в центрах територіальних громад на 01.01.2022 проживало 67% мешканців області, а щільність населення без урахування центрів громад становила 9,8 осіб/км².

Такі географічні та демографічні особливості області зумовлюють необхідність функціонування значної мережі освітніх, медичних закладів і закладів соціально-культурної сфери, велика кількість яких пошкоджена або зруйнована внаслідок воєнних дій.

Соціальний захист та соціальне забезпечення населення, в тому числі внутрішньо переміщених осіб

В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України особлива увага з боку органів державної влади приділяється підтримці соціально вразливих верств населення та удосконаленню наявного переліку соціальних послуг. Станом на 01.08.2024 державні допомоги по області отримувало 47,6 тис. осіб.

Станом на 01.09.2024 кількість внутрішньо переміщених осіб в області становить 68311 осіб. З 24.02.2022 по 30.08.2024 за допомогою звернулось 72,3 тис. сімей. З них отримувачів зазначеної допомоги, житло яких зруйноване або непридатне до проживання, – 3,5 тис. осіб.

В області проживає 4,4 тис. дітей з інвалідністю. Надання реабілітаційних послуг дітям з інвалідністю та дітям віком до 3 років (включно) здійснюється 3 реабілітаційними установами комунальної форми власності. За I півріччя 2024 року до закладів було направлено 534 дитини з інвалідністю та 68 дітей віком до 3 років. Щорічно отримують послуги понад 1,2 тис. дітей.

З метою виконання державної бюджетної програми щодо закупівлі комплексу реабілітаційних послуг у реабілітаційних установах та медичних закладах області на 2024 рік надійшло майже 9,5 млн грн. Станом на 01.08.2024 реабілітаційні послуги отримала 171 дитина.

Система надання соціальних послуг громадянам похилого віку і особам з інвалідністю в області налічує 9 інтернатних установ, розрахованих для проживання 1845 підопічних. З них 2 геріатричні пансіонати, 6 психоневрологічних інтернатів та 1 дитячий будинок-інтернат. Станом на 30.08.2024 на державному утриманні перебуває 1816 осіб, з них 40 дітей.

У територіальних громадах області для надання соціальних послуг громадянам похилого віку та особам з інвалідністю утворено та діє 12 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та 37 центрів надання соціальних послуг, в яких функціонує 18 відділень стаціонарного догляду, розрахованих на 510 ліжко-місць.

Під час повномасштабної війни РФ проти України кількість людей, які потребують соціальної підтримки, збільшується. Зокрема, зростає кількість ветеранів війни, сімей загиблих, зниклих безвісти та полонених, а також осіб з інвалідністю та учасників операцій проти тероризму. З огляду на це одним із головних завдань у сфері соціального захисту є забезпечення громадян своєчасною, доступною, якісною підтримкою шляхом розвитку системи надання соціальних послуг та здійснення соціальної роботи.

Станом на 01.07.2024 в області проживало 7540 багатодітних сімей, у них 25474 дитини.

В області нараховується (за оперативними даними) 1885 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, з числа яких 1712 осіб (або 90,8%) перебувають у родинах (1203 – у сім'ях опікунів, піклувальників, 228 дітей-вихованців у 31 дитячому будинку сімейного типу (ДБСТ), 281 прийомна дитина у 170 прийомних сім'ях (ПС), 155 дітей такої категорії

знаходяться у закладах інституційного догляду та ще потребують влаштування у сімейні форми виховання.

Незважаючи на всі виклики та труднощі військового часу, суттєво активізується робота стосовно влаштування дітей у сім'ї, зокрема з початку 2024 року в області усиновлено 43 дитини, у ДБСТ, ПС – 77, що на 13,2% та 22,2% перевищує відповідні показники 2023 року.

На обліку служб у справах дітей перебуває 1169 дітей, які опинились у складних життєвих обставинах і потребують психологічної, матеріальної підтримки. З кожним роком розширюється мережа сімей патронатних вихователів, що дає можливість меншій кількості дітей потрапити в заклади інституційного догляду. Наразі така послуга надається 28 родинами, де з початку 2024 року перебувала 71 дитина. У 2024 році кількість таких сімей зросла більше як вдвічі. Загалом з початку запровадження патронату в регіоні (з 2017 року) цією формою скористалося 243 дитини.

В області налічуються три центри соціально-психологічної реабілітації дітей (м. Чернігів, м. Ніжин, с. Хмільниця Чернігівського району).

Влітку 2024 року було забезпечено діяльність 136 таборів з денним перебуванням у навчальних закладах. Послугами з відпочинку забезпечено близько 8000 дітей області. Триває робота щодо направлення дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон. За сприяння Посольства України в Латвійській Республіці протягом липня-серпня 2024 року організовано відпочинок дітей разом із супроводжуючими (168 дітей та 39 супроводжуючих осіб) у безкоштовних літніх дитячих таборах, розміщених на узбережжі Балтійського моря на території Латвійської республіки.

Протягом квітня-серпня 2024 року послуги з оздоровлення отримали 410 дітей області, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, в локаціях Державного підприємства України «Міжнародний дитячий центр «Артек».

Питання соціального та правового захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей, а також сімей загиблих ветеранів війни, Захисників та Захисниць України належать до пріоритетних та покладене в основу нової ветеранської політики.

Через активні бойові дії зростає кількість осіб, які мають статус учасників бойових дій.

Станом на 03.10.2024 в 21 комунальному закладі (установі) області введено 24 вакансії фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб.

Охорона здоров'я

Діяльність системи медичної допомоги області спрямована на збереження і зміцнення здоров'я, забезпечення населення доступною і якісною медичною допомогою.

Станом на 01.07.2024 медична допомога мешканцям області надається у 81 медичному закладі, зокрема, 11 обласного підпорядкування, 29 районних і міських лікарнях, 2 пологових будинках, 34 центрах ПМСД, 3 стоматологічних поліклініках, 1 «Сімейній поліклініці», 1 лікарській амбулаторії сімейного типу (самостійній). До складу центрів первинної медико-санітарної допомоги входять 128 амбулаторій і 525 фельдшерських та фельдшерсько-акушерських пунктів.

Ліжковий фонд у медичних закладах області у I півріччі 2024 року становив 6688 ліжок.

Незважаючи на щорічне скорочення ліжкового фонду, показник забезпеченості на 10 000 населення залишається найбільшим серед областей України і становить 70,3, що значно перевищує показник по Україні (59,67).

Для відновлення пошкодженої інфраструктури галузі охорони здоров'я спрямовано 54,7 млн грн коштів державного бюджету, 6,0 млн грн – місцевих бюджетів, витрачено коштів Національної служби здоров'я України – 5,2 млн грн. До відновлення закладів охорони здоров'я були залучені різні міжнародні неурядові та благодійні організації, за сприяння яких проводились ремонтні роботи на загальну суму 124,7 млн гривень.

Закладами охорони здоров'я з Національною службою здоров'я України укладені 139 договорів про медичне обслуговування населення області.

Забезпеченість медичних закладів області санітарним автотранспортом становить 644 одиниці. Проте у 67,5% наявного автотранспорту (435 од.) вичерпався термін експлуатації.

Автомобільний парк служби екстреної медичної допомоги області складає 135 автомобілів швидкої медичної допомоги, 29 з яких вичерпали свій ресурс та потребують заміни.

Освіта

У 2024/2025 навчальному році в області функціонує 390 закладів дошкільної освіти, з них освітні послуги надають 319 закладів для 17375 дітей. Перебувають на простой або призупинили діяльність 71 заклад дошкільної освіти.

Станом на 15.11.2024 в області працюють 377 закладів загальної середньої освіти різних типів та форм власності з контингентом 86591 учень.

Для надання якісних освітніх послуг в області діють 48 опорних закладів та 24 їх філії.

Для організації змістовного дозвілля дітей та учнівської молоді, розвитку їх умінь і навичок в області у 2024/2025 навчальному році функціонує 59 закладів позашкільної освіти, з них 7 – обласного підпорядкування. Позашкільною освітою охоплено 25 173 дитини.

На території області станом на 15.11.2024 зі 100,0% перевірених закладів освіти 766 (89,0%) мають укриття, з яких у 764 (88,0%) укриття рекомендовані комісіями до використання.

На даний час на місцях здійснюється відповідна робота щодо приведення об'єктів укриттів решти 2 закладів освіти до стану придатності.

Понад 10 тисяч здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти проживають поза межами пішохідної доступності та потребують організованого підвезення з 792 населених пунктів за 393 маршрутами.

Внаслідок воєнних дій кількість автобусів зменшилась на 43 одиниці.

Станом на 15.11.2024 у територіальних громадах області наявні 363 шкільні автобуси. У 2024 році для підвезення учнів область в якості гуманітарної допомоги отримала 15 автобусів. Обсяг державної субвенції у 2024 році становить 32,8 млн грн, що дало змогу придбати 11 шкільних автобусів. Існує потреба у 48 шкільних автобусах.

Підготовку кадрового потенціалу для регіональних та загальнодержавних потреб економіки здійснюють 13 закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О). За підсумками 2023/2024 навчального року проведено випуск 2122 кваліфікованих робітників із числа учнівської молоді, 157 з яких отримали професію на умовах дуальності.

Станом на 01 жовтня 2024 року на місця регіонального й державного замовлення зараховано 2308 першокурсників.

2024/2025 навчальний рік розпочато з урахуванням безпекової ситуації в очному (у 2-х (15,0%) ЗП(ПТ)О) та змішаному (в 11-ти (85 %) ЗП(ПТ)О) форматах для 5697 здобувачів освіти, які навчаються за 62 професіями та 5 спеціальностями. Відповідно до потреб регіонального ринку праці збільшено обсяги підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів, водіїв автотранспортних засобів, електрозварників ручного зварювання, рихтувальників кузовів, робітників фермерського господарства, озеленювачів та відкрито нову професію «Слюсар з експлуатації та ремонту газового обладнання».

Культура і туризм

Мережа закладів культури Чернігівської області налічує 715 закладів культури клубного типу, 570 бібліотек, 5 театральних-видовищних підприємств (4 театри та 1 обласний філармонічний центр фестивалів та концертних програм), 39 музейних закладів (35 музеїв, 3 заповідники, 1 меморіальний комплекс), 39 шкіл естетичного виховання та 42 філії, 2 фахових коледжі, 1 зоопарк.

За I півріччя 2024 року кількість переглядів туристичного порталу «Чернігівщина туристична» (chernihivregion.travel) становила 1314616 осіб, користувачів – 90801 осіб, публікацій – 395.

Музейні заклади, які є значною складовою туристичної сфери, втратили велику кількість відвідувачів внаслідок війни, але у I півріччі 2024 року їх відвідало 96567 осіб, що на 3,1 % більше, ніж за відповідний період 2023 року (93324 осіб).

За I півріччя 2024 року надходження туристичного збору до місцевих бюджетів області склали 817,98 тис. грн, що на 44,0 % більше, ніж за I півріччя 2023 року (567,5 тис. грн).

Внаслідок військового вторгнення з боку російської федерації в області зруйновано та (або) пошкоджено 98 закладів культури (музеї, бібліотеки, школи мистецтв, будинки культури тощо) та 26 пам'яток археології, історії та монументального мистецтва. Станом на 01.09.2024 відновлено вже 35 закладів, частково відновлено 11 закладів та 8 закладів культури у процесі відновлення.

Фізична культура, спорт

Для організації спортивної та фізкультурно-масової роботи в області працюють 41 спортивна школа (ДЮСШ) з контингентом 11,5 тис. учнів, 2 школи вищої спортивної майстерності (ШВСМ) з контингентом 203 спортсмени основного складу, 5 центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», регіональний центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», 102 спортивні та фізкультурно-оздоровчі клуби (з контингентом 11,8 тис. осіб), 77 громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування.

В області розвивається 89 видів спорту (у т.ч. 31 олімпійський). Всіма видами спорту у спортивних школах, секціях і клубах систематично займаються 23,5 тис. осіб. Фізкультурно-оздоровчою і реабілітаційною роботами охоплено 54,2 тис. осіб. До занять спортом та реабілітації засобами фізичної культури залучено 262 осіб з інвалідністю. Систематичними заняттями у спортивних школах охоплено 15,8% дітей і учнівської молоді віком 6-18 років.

До складу збірних команд України (основний склад, кандидати і резерв) входять 266 представників Чернігівщини із 43 видів спорту.

Станом на 31.10.2024 на відповідальних міжнародних змаганнях серед дорослих, юніорів, юніорок, юнаків і дівчат спортсменами області завойовано 96 медалей, з яких 53 золоті. На всеукраїнських змаганнях завойовано 676 медалей, з них 208 золотих. Підготовлено 6 майстрів спорту України міжнародного класу, 10 майстрів спорту України, та 308 кандидатів у майстри спорту і першорозрядників.

У результаті обстрілів і бойових дій, пов'язаних з російською агресією проти України, повністю зруйновано і частково пошкоджено 12 об'єктів спортивної інфраструктури, у т.ч. знищено дві бази олімпійської підготовки з біатлону та важкої атлетики. Станом на 01.11.2024 повністю відновлено 2 об'єкти, частково (до можливості використання за призначенням) відновлено 6 об'єктів, потребують відновлення, а фактично нового будівництва, 4 об'єкти.

Основною проблемою фізкультурно-спортивної сфери в області є низький рівень забезпечення населення матеріально-спортивною базою і недостатність коштів обласного та місцевих бюджетів на відновлення зруйнованих і будівництво нових спортивних споруд.

Інформаційний простір

Російсько-українська війна є визначальним фактором впливу на стан інформаційного простору Чернігівщини у 2024 році.

З одного боку, негативні економічні та соціальні чинники, викликані повномасштабним вторгненням, призвели до припинення роботи низки місцевих медіа, перш за все — друкованих.

З іншого — одним із векторів російської агресії є саме український інформаційний простір. Така інформаційна агресія здійснюється, зокрема, шляхом поширення за допомогою широкого набору інструментів антиукраїнської пропаганди, неправдивої, викривленої та провокаційної інформації щодо подій в Україні.

Значущим результатом державної інформаційної політики стало вирішення у 2023 році багаторічної проблеми забезпечення стабільного українського телевізійного мовлення на північних прикордонних територіях області завдяки введенню в дію державної цифрової багатоканальної телемережі МХ-7.

Вся територія Чернігівської області наразі покрита вітчизняним ефірним телесигналом, що поширюється багатоканальною телемережею ТОВ «Зеонбуд» та державною мережею МХ-7, закриваючи колишні «білі плями» у прикордонних районах та центральній частині області.

Доступність вітчизняного радіомовлення у прикордонних громадах забезпечується передусім трансляціями в FM-діапазоні програм Першого каналу «Українського радіо» та «Армія FM — військове радіо», а також радіо «ТІМ».

Станом на жовтень 2024 року в області продовжують роботу близько 30 місцевих друкованих медіа, що мають загальнополітичне та/чи інформаційне спрямування та відіграють значущу роль у забезпеченні інформаційних потреб населення (у 2021 році — до 40).

Серед них — як газети, що розповсюджуються на всій території області (наприклад, «Гарт», «Вісник Ч») з накладом до 20–30 тисяч примірників, так і гіперлокальні видання, що розповсюджуються в межах окремих громад з накладом до 1 тисячі примірників.

На Чернігівщині продовжують роботу близько 20 онлайн-медіа новинного та суспільно-політичного характеру.

З-поміж суб'єктів у сфері лінійних аудіовізуальних медіа місцевого мовлення в області діють 3 теле- та 4 радіомовники (включно з філією Суспільного мовлення), які виробляють власний контент новинного спрямування.

Найбільше охоплення телесигналом серед місцевих мовників має філія АТ «НСТУ» «Чернігівська регіональна дирекція» (логотип «Суспільне Чернігів»), програми якої транслюються в цифровому стандарті на всій території області. Радіосигналом — ТОВ «ТІМ ФМ», програми якої доступні на території Корюківського, Прилуцького та Чернігівського районів області.

Після деокупації області не відновили ефірне радіомовлення місцеві мовники «One FM» та «Свобода ФМ». Також у 2023 році припинила телевізійне мовлення в цифровому ефірі та кабельних мережах телерадіокомпанія «ТІМ» (яка продовжила працювати як радіомовник та з якої у 2024 році виділено нову юридичну особу — ТОВ «ТІМ ФМ»).

Розвиток громадянського суспільства

В сучасних умовах вкрай важливою є потреба активізації громадян, залучення їх до процесів прийняття рішень у громадах, мотивації до створення громадських організацій та активній участі в уже створених громадських організаціях. Розвиток громадянського суспільства, синхронізація зусиль зацікавлених сторін (влади та місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості), стратегічні партнерства та міжнародне співробітництво сприятиме процесам відновлення та розбудови громад України.

Для взаємодії органів влади та громадянського суспільства в області використовуються такі механізми, як консультації з громадськістю, участь в громадських радах, робочих групах, громадські експертизи і моніторинги, громадські слухання, інформаційні запити до органів державної влади тощо.

Чернігівська обласна державна (військова) адміністрація проводить консультації з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів з суспільно-важливих питань, проектів обласних програм та звітів про їх виконання. Щорічно близько 100 проектів проходять процедуру електронних консультацій на офіційному сайті Чернігівської обласної державної адміністрації.

Одним з напрямів взаємодії Чернігівська обласної державної адміністрації, її структурних підрозділів та інститутів громадянського суспільства є налагодження взаємодії з Громадською радою при обласній державній адміністрації.

На даний час у складі Громадської ради утворено 13 комітетів з різних напрямів роботи Чернігівської обласної державної адміністрації. Представники організацій громадянського суспільства залучались до роботи у складі оргкомітетів, експертних та робочих груп, консультативно-дорадчих органів.

Зважаючи на необхідність розвитку громадянського суспільства на Чернігівщині діє обласна програма сприяння розвитку громадянського суспільства «Чернігівська громада» на 2024 рік, якою передбачено проведення заходів, направлених на залучення громадськості до процесів формування та реалізації державної та регіональної політики, зокрема, до вирішення проблем життєдіяльності територіальних громад області, проведення інформаційних заходів щодо діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, сприяння розвитку волонтерського руху, підтримку їх ініціатив, а також вивчення громадської думки жителів області.

Проблемні питання, внутрішні та зовнішні ризики і загрози, які можуть впливати на хід реалізації Програми

На розвиток економіки та соціальної сфери впливають проблемні питання, головними серед яких залишаються:

- нестабільна безпекова ситуація, постійні обстріли прикордонних громад;
- поглиблення демографічної кризи;
- забруднені вибухонебезпечними предметами території;
- недостатня кількість захисних споруд та невідповідність деяких укриттів існуючим нормам;
- недостатність систем оповіщення населення;
- наявність зруйнованих та пошкоджених об'єктів інфраструктури;
- часткова втрата суб'єктами господарювання ланцюгів постачання сировини, втрачені або ускладнені логістичні маршрути збуту продукції;
- збільшення вартості сировини та матеріалів;
- зниження платоспроможності споживачів;
- недостатність фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проектів;
- зростання тарифів на енергоресурси;
- високі витрати на впровадження нових технологій;
- зношеність автомобільних доріг та незадовільний стан дорожнього покриття;
- недостатня кількість житла, коштів на його будівництво/придбання для пільгових категорій громадян, внутрішньо переміщених осіб;
- відтік робочої сили за кордон та до Збройних Сил України, дефіцит кадрів робітничих професій;
- обмеженість доходів бюджетів для розвитку;
- зростання кількості кібератак;
- порушення ментального здоров'я населення.

Існують також як внутрішні, так і зовнішні ризики і загрози, які можуть впливати на хід реалізації Програми, зокрема:

- довготривале повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну;
- високі безпекові ризики для суб'єктів господарювання та соціальної сфери через близькість до кордону з російською федерацією та республікою білорусь;
- повільне відновлення економіки, нові внутрішні і зовнішні макроекономічні потрясіння;
- непередбачувані сценарії розвитку світової економіки, що обумовить коливання цін на світових сировинних ринках та відобразиться на експорті підприємств регіону;
- згорання іноземними компаніями інвестиційних планів або перенесення термінів їх реалізації на майбутній період;
- ймовірність девальваційних тенденцій на валютному ринку;
- аварійні та планові відключення електроенергії через руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури.

На вирішення цих та інших проблем спрямовані основні завдання Програми.

II. Мета, завдання та заходи економічного і соціального розвитку у 2025 році

Метою Програми є створення сприятливих безпекових та соціально-економічних умов для життя населення і повернення громадян до регіону завдяки подоланню наслідків збройної агресії російської федерації, відбудові і розвитку інфраструктури, відновленню економічної активності, співпраці з міжнародними організаціями та партнерами, а також підтримки та ефективного використання потенціалу територіальних громад.

Досягнення мети передбачає реалізацію таких пріоритетних напрямів:

1. Створення безпекових умов для повсякденної життєдіяльності громадян та забезпечення їх нагальних потреб.
2. Комплексне відновлення інфраструктури регіону.
3. Відновлення стабільного функціонування економіки.

По кожному пріоритету визначені основні завдання та заходи, які направлені на:

цивільний захист населення, забезпечення оборони та громадської безпеки; енергетичну безпеку, диверсифікація та автоматизацію джерел енерго- та теплозабезпечення;

стимулювання впровадження в області новітніх енергоефективних технологій та енергозберігаючих заходів;

продовження відновлення та розвитку виробничої, соціальної та дорожньої інфраструктури,

забезпечення мешканців області, внутрішньо переміщених осіб житлом;

поліпшення умов функціонування закладів освіти, охорони здоров'я, культури та спорту з урахуванням вимог безбар'єрності;

залучення міжнародних партнерів та організацій до процесу відновлення та розвитку регіону;

підвищення якості надання соціальних послуг, насамперед підтримки внутрішньо переміщених осіб, соціальної реабілітації осіб з інвалідністю, підтримки сім'ї та молоді, захисту прав дітей, створення умов для соціально-психологічної реабілітації та інтеграції ветеранів;

забезпечення стабільного функціонування економіки шляхом сприяння ефективній роботі промислових та сільськогосподарських підприємств регіону,

забезпечення ефективного використання суб'єктами малого та середнього бізнесу можливостей державної підтримки, полегшення їх доступу до фінансових ресурсів;

стимулювання інвестиційної діяльності, у першу чергу, за рахунок розбудови інфраструктури індустріальних парків та промислових зон, підтримки реалізації інвестиційних проєктів, що передбачають створення нових робочих місць;

відтворення та збереження екосистем, поліпшення стану навколишнього природного середовища, проведення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату;

забезпечення наповнюваності бюджетів усіх рівнів, підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів, раціонального використання бюджетних коштів.

Заходи економічного і соціального розвитку у 2025 році

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
1. Створення безпекових умов для повсякденної життєдіяльності громадян та забезпечення їх нагальних потреб			
1.1. Забезпечення публічної безпеки населення в умовах воєнного стану та у післявоєнний період			
1.	Підтримання в постійній готовності обласної системи оповіщення, створення місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення.	Департамент з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації, районні державні адміністрації (далі — райдержадміністрації); у порядку рекомендації: КП «Укрспецзв'язок», органи місцевого самоврядування	Своєчасно поінформовано населення щодо дій при виникненні надзвичайних ситуацій. Модернізовано (створено) місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення у 30 територіальних громадах області.
2.	Проведення розмінування територій області, у тому числі сільськогосподарських угідь.	Департамент з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Головне управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернігівській області,	Обстежено і розміновано не менше 400 га сільгоспугідь, забруднених вибухонебезпечними предметами. Зменшено кількість пожеж, надзвичайних ситуацій та подій, випадків загибелі й травмування людей порівняно з показниками 2024 року, мінімізовано економічні збитки від них.
3.	Запобігання виникненню пожеж, надзвичайних подій. Забезпечення належного рівня пожежної та техногенної безпеки.		

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		урядові та неурядові оператори протимінної діяльності, органи місцевого самоврядування	
4.	Створення регіонального, місцевих і об'єктових резервів матеріально-технічних ресурсів для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій і їх наслідків.	Департамент з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку	Наповнено не менш ніж 50% від потреби резервів матеріально-технічних ресурсів. Забезпечено своєчасну ліквідацію надзвичайних ситуацій та їх наслідків.
5.	Утримання в постійній готовності до використання за призначенням захисних споруд цивільного захисту.	рекомендації: органи місцевого самоврядування, власники (балансоутримувачі) захисних споруд цивільного захисту, сховищ, укриттів	Забезпечено належні умови укриття населення від засобів масового ураження в особливий період та у разі надзвичайних ситуацій у мирний час (не менш ніж 50% від загальної кількості споруд облаштовано показниками, резервуарами для питної води, місцями для розташування людей, створено запаси продуктів харчування тривалого зберігання, палива та мастильних матеріалів, ліків тощо).
1.2. Забезпечення продовольчої безпеки регіону та стабільного функціонування споживчого ринку			
1.	Формування переліку підприємств, економічна спроможність яких відіграє важливу роль у функціонуванні агропромислового сектору області. Визначення підприємств, які потребують фінансування для відновлення, розширення або будівництва нових потужностей. Залучення підприємств, які здійснюють виробництво та переробку сільськогосподарської продукції, до обласних та державних програм підтримки галузі агропромислового комплексу, а також всебічне сприяння їх участі у державних грантових програмах.	Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: суб'єкти господарювання, органи місцевого самоврядування	Забезпечено безперебійне виробництво сільськогосподарської продукції та харчових продуктів. Індекс виробництва сільськогосподарської продукції по всіх категоріях господарств складатиме 102,0 - 102,2%.
2.	Диверсифікація виробництва продовольчих товарів.		Задоволено потреби населення у продовольчих

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
			товарах, збільшено асортимент і номенклатуру товарних одиниць, наближено товарну масу до споживачів.
3.	Актуалізація переліку об'єктів торгівлі, автозаправних станцій та громадського харчування.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Здійснено моніторинг стану розвитку інфраструктури споживчого ринку. Індекс фізичного обсягу обороту роздрібною торгівлі (у порівнянних цінах) складатиме 110,5-115,0%.

1.3. Інформаційна безпека

1.	Забезпечення протидії ворожій пропаганді. Розповсюдження правдивої, вчасної інформації щодо подій в області та Україні.	Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської облдержадміністрації	Поінформовано жителів області через аудіовізуальні (не менше 4000 хв матеріалів), друковані (не менше 32 тис. см ²), онлайн-медіа (не менше 50 публікацій) про результати діяльності Чернігівської облдержадміністрації та обласної ради, про хід відновлення області та забезпечення нагальних потреб мешканців регіону; поширено повідомлення, що спростовують та протидіють пропаганді держави-агресора та консолідують жителів області. Підтримано спроможність місцевих друкованих, аудіовізуальних та онлайн-медіа до сталого функціонування.
2.	Інформування про роботу Чернігівської обласної державної (військової) адміністрації, про хід відновлення області та України в цілому. Інформаційне інтегрування ситуації в області до загальноукраїнського контексту.		

1.4. Енергетична безпека

1.	Диверсифікація джерел теплозабезпечення об'єктів соціальної та критичної інфраструктури.	Департамент енергоефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Встановлено резервні джерела тепло-, електропостачання. Збільшено потужність розподіленої генерації (КГУ) на об'єктах соціальної та критичної інфраструктури на 30,6%.
2.	Розвиток альтернативної електроенергетики.		Збільшено потужності об'єктів альтернативної

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		рядування, міжнародні партнери, підприємства - надавачі комунальних послуг	МВт на території Чернігівської області.
1.5. Екологічна безпека та адаптація до зміни клімату			
1.	Утилізація та знешкодження безхазяйних непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР), що зберігаються на території області у незадовільних умовах.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Ліквідовано загрозу забруднення довкілля (грунтів, підземних водоносних горизонтів і повітря) безхазяйними непридатними до використання хімічними засобами захисту рослин. Обсяг вивезених на утилізацію непридатних і заборонених до використання ХЗЗР 42,4 тонн
2.	Розробка та затвердження Регіонального плану управління відходами Чернігівської області. Організація та забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання, перевезення, відновлення, видалення відходів.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації, Департамент енергоефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Організовано ефективне управління відходами. Знижено рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Розроблено та затверджено Регіональний план управління відходами Чернігівської області.
3.	Підготовка інфраструктури для збирання відходів, що утворилися на території області у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Очищено території громад від відходів, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій.
4.	Будівництво та модернізація систем водовідведення.		Покращено стан каналізаційних мереж та споруд на них. Не допущено забруднення довкілля області стічними водами.
5.	Проведення природоохоронних кампаній зі збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Забезпечено формування екологічної мережі, охорону рослинного і тваринного світу, цінних природних ландшафтів, попереджено втрати біологічного та ландшафтного різноманіття.
6.	Розширення території природно-заповідного фонду.		

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
			Збережено зелені зони для пом'якшення наслідків зміни клімату. Розроблено не менше 80 проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій об'єктів природно-заповідного фонду.
7.	Контроль за здійсненням заходів з поліпшення санітарного стану лісів у межах природно-заповідних об'єктів.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації	Підвищено стійкість існуючих екосистем до змін клімату шляхом збереження зелених насаджень.
8.	Здійснення екологічного моніторингу довкілля області.		Забезпечено оперативне реагування на ситуації, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища та наслідками зміни клімату. Забезпечено контроль за станом поверхневих вод річок.
9.	Забезпечення екологічних нормативів використання ресурсів. та додержання стандартів, лімітів природних	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Видано 80 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Затверджено 13 лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Погоджено 18 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
10.	Забезпечення екологічної безпеки середовища для життя і здоров'я людей, збереження та поліпшення стану поверхневих і підземних водних ресурсів.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації	Розглянуто та погоджено 40 матеріалів (за заявами суб'єктів господарювання) щодо місць та періодичності відбору проб, переліку контрольованих показників, нормативів питного водопостачання для населення, поточних індивідуальних технологічних нормативів використання питної води, проєктів зон санітарної охорони водних об'єктів.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
11.	Проведення інформаційних кампаній екологічного спрямування та реалізація природоохоронних заходів.	Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської облдержадміністрації, Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Підвищено рівень екологічної освіти і свідомості населення та забезпечено широкий доступ громадськості до екологічної інформації. Проведено не менше 8 екологічних акцій та заходів, оприлюднено не менше 100 статей природоохоронної тематики.

1.6. Забезпечення населення області якісною, доступною та вчасною медичною допомогою

1.	Відновлення роботи і модернізація комунальних закладів охорони здоров'я, в тому числі тих, що пошкоджені внаслідок бойових дій.	Управління охорони здоров'я Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Поліпшено умови надання, доступність і якість медичних послуг. Забезпечено безпечні умови перебування хворих та медичного персоналу в приміщеннях закладів охорони здоров'я. Забезпечено вчасність, повноту та ефективність введення медичних записів до електронної системи охорони здоров'я, впроваджено телемедичні послуги. В медичних закладах сформовано місячні резерви лікарських засобів та витратних матеріалів. Підвищено вчасність та якість надання медичної допомоги населенню на догоспітальному етапі. Частка населення, що отримує медичну допомогу у сімейних лікарів складає не менше 86,6%. Середня забезпеченість населення лікарняними ліжками у розрахунку на 10 тис жителів (стаціонар) – 70,2 ліжок.
2.	Забезпечення безперебійного функціонування закладів охорони здоров'я та надання ними медичних послуг в умовах надзвичайних ситуацій. Оснащення альтернативними джерелами живлення, облаштування укриттів, впровадження телемедичних послуг.		
3.	Забезпечення населення якісними та ефективними ліками, формування та диверсифікація запасу лікарських засобів і медичних виробів, у тому числі тих, що закуповуються за публічні кошти.		
4.	Поліпшення матеріально-технічного стану КНП «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Чернігівської обласної ради, зокрема шляхом оновлення парку санітарного автотранспорту.		
5.	Підвищення якості та доступності надання медичних послуг для		
		Забезпечено інтеграцію послуг з охорони	

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	задоволення потреб населення, постраждалого від воєнних дій держави-агресора, внутрішньо переміщених осіб, Захисників і Захисниць України тощо.		психічного здоров'я у первинну ланку надання медичної допомоги.
1.7. Якісна та доступна освіта			
1.	Формування оптимальної мережі закладів освіти (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти) з урахуванням потреб територіальних громад та в умовах воєнного стану.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування, власники (балансоутримувачі) захисних споруд цивільного захисту, сховищ, укриттів	Створено комфортні та безпечні умови для очного, дистанційного, змішаного форматів навчання дітей в умовах воєнного стану, ефективної й доступної мережі надавачів освітніх послуг. Забезпечено рівний доступ здобувачів освіти в умовах воєнного стану та в повоєнний період. Охоплення дітей дошкільною освітою не менше 74,1%. Питома вага дітей, охоплених позашкільною освітою – 46,3 %.
2.	Створення безпечного освітнього середовища, будівництво та завершення ремонтів укриттів у закладах освіти області.		Обладнано та побудовано укриття у 16 закладах освіти. (15 нових проєктів на загальну вартість 608,2 млн грн, а також 1 проєкт для завершення реалізації розпочатого у попередньому періоді проєкту з обсягом субвенції 2,7 млн грн).
3.	Створення інклюзивного освітнього середовища у закладах освіти області.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. К.Д. Ушинського	Забезпечено освітою дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням особливості їх розвитку. Кількість шкіл, в яких впроваджується інклюзивне навчання, складає не менше 210 од.
4.	Впровадження реформи шкільного харчування у закладах загальної середньої освіти, у частині забезпечення організації якісного та безпечного харчування у закладах загальної середньої освіти.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. К.Д. Ушинського, заклади освіти області, у порядку	Створено у закладах загальної середньої освіти належні умови безпечного харчування дітей, підвищення рівня їх обізнаності щодо здорового харчування.
5.	Проведення тренінгів на базі закладів освіти для учасників		Проведено не менше 20 різноманітних заходів,

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	освітнього процесу за участі представників установ надання соціальних послуг та представників громадських організацій, які опікуються питаннями збереження ментального здоров'я, працівників психологічної служби системи освіти та соціальних працівників.	рекомендації: органи місцевого самоврядування	Опановано методи надання психосоціальної допомоги, сформовано навички спілкування і взаємодії у кризових ситуаціях учасниками освітнього процесу. Розміщено не менше 400 публікацій із рекомендаціями та порадами.
6.	Забезпечення організованим підвезенням учнів і педагогічних працівників до місць навчання, роботи та додому. Поповнення та систематичне оновлення існуючого парку шкільних автобусів.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Створено можливості для безперервного підвезення учнів та педагогічних працівників до місць навчання і додому. Частка дітей сільської місцевості, для яких організовано підвезення до місця навчання і додому – 100%, зокрема шкільними автобусами не менше 98% до потреби.
7.	Надання якісних освітніх послуг шляхом удосконалення цифровізації освіти.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. К.Д. Ушинського	Забезпечено належний рівень освіти через застосування цифрових технологій в освітньому процесі. Проведено навчання для вчителів освітніх закладів.
8.	Модернізація закладів професійної (професійно-технічної) освіти шляхом створення навчально-практичних центрів сучасної професійної освіти з пріоритетних для регіону професій, оновлення матеріально-технічної бази.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Чернігівській області, заклади професійної (професійно-технічної) освіти	Створено умови для отримання якісної професійної (професійно-технічної) освіти. Забезпечено набуття здобувачами освіти професійних компетентностей за сучасними виробничими технологіями.
9.	Підвищення якості надання професійної (професійно-технічної) освіти, наближення до вимог ринку праці. Запровадження актуальних короткострокових освітніх програм, у тому числі для перекваліфікації дорослого населення.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Чернігівський обласний центр зайнятості, заклади професійної (професійно-технічної) освіти	Збалансовано обсяги і напрями підготовки кадрового потенціалу з регіональними та загальнодержавними потребами ринку праці.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
10.	Продовження формування позитивного іміджу професійної (професійно-технічної) освіти, шляхом створення профорієнтаційних хабів, популяризації освітніх закладів, налагодження партнерства з бізнес-структурами, формування та розвитку державно-приватного партнерства, дуального навчання, працевлаштування та розвитку кар'єри.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Чернігівській області, заклади професійної (професійно-технічної) освіти	Підвищено якість надання освітніх послуг. Зростання престижу робітничих професій серед різних верств населення.
11.	Формування освітнього середовища щодо забезпечення максимальних можливостей для навчання та академічної кар'єри.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: заклади вищої освіти	Створено умови у закладах освіти щодо вибору освітньої траєкторії, доступу до міжнародних наукових баз і різноманітних можливостей для кар'єри.
12.	Розширення міжнародної співпраці серед учасників освітнього процесу та науковців шляхом збільшення кількості міжнародних партнерів і проєктів за їхньою участю.		Інтернаціоналізація української освіти і науки шляхом модернізації та наближення до Європейського освітнього простору.
13.	Розвиток неформальної освіти як шлях адаптації здобувачів освіти до трансформації суспільства у безбар'єрний простір.	Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендацій заклади вищої, фахової передвищої освіти	Сформовано позитивне освітнє середовище безбар'єрності шляхом розвитку додаткових можливостей для молоді та дорослого населення.
1.8. Розвиток фізичної культури, спорту, молодіжної інфраструктури. Національно-патріотичне виховання. Забезпечення гендерної рівності			
1.	Організація ефективної і безпечної роботи спортивних закладів Чернігівської області в умовах воєнного стану.	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Проведено роз'яснювальну роботу та надано практичну допомогу, забезпечено організацію стійкого безпечного тренувального процесу в усіх спортивних закладах області.
2.	Забезпечення участі провідних спортсменів області у спортивних змаганнях, відповідно до індивідуальних планів підготовки до зимових 2026 року	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи	Здобуття для області 4-5 місць у складі олімпійської збірної України на участь в зимових 2026 року Олімпійських і Паралімпійських іграх.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	Олімпійських і Паралімпійських ігор.	місцевого самоврядування, регіональний центр «Інваспорт»	
3.	Придбання провідним спортсменам необхідних предметів екіпіровки, інвентарю та обладнання, медичних, відновлювальних і вітамінних препаратів та технічних засобів відповідно до потреби.		Придбано у достатній кількості необхідні предмети екіпіровки, інвентар і обладнання для проведення якісного тренувального процесу.
4.	Розв'язання (в разі потреби) соціально-побутових проблем і створення максимально сприятливих умов для тренувань провідним спортсменам, кандидатам на участь в зимових 2026 року Олімпійських і Паралімпійських іграх.		Створено якісні умови для тренувань кандидатам на участь в зимових 2026 року Олімпійських і Паралімпійських іграх під час перебування їх у м.Чернігові.
5.	Створення нових, відновлення пошкоджених молодіжних центрів/просторів у територіальних громадах області. Надання фінансової підтримки громадським організаціям молодіжного та національно-патріотичного спрямування.	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: Комунальна установа «Чернігівський обласний молодіжний центр» Чернігівської обласної ради, органи місцевого самоврядування	Організовано роботу 25 молодіжних центрів і просторів різної форми власності. Збільшено їх кількість у територіальних громадах області. Проведено ремонтні роботи в приміщеннях, де розміщуються молодіжні центри/простори.
6.	Виховання молоді щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності. Формування патріотичної свідомості та національної єдності.	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Комунальна установа «Чернігівський обласний молодіжний центр» Чернігівської обласної ради	Збільшено кількість молоді та громадських організацій, залучених до заходів у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Залучено до заходів не менше 400 осіб, інформаційною кампанією охоплено більше 5 тис. осіб.
7.	Проведення різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів, налагодження співпраці із організаціями, які працюють у сфері гендерної рівності та протидії дискримінації за ознакою статі.	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Залучено до проведення заходів близько 1,5% жіночого населення області, впроваджено європейські стандарти рівності.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
1.9. Розвиток культурного та туристичного середовища			
1.	Сприяння створенню центрів культурних послуг у територіальних громадах області.	Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Організовано роботу не менше 9 Центрів надання культурних послуг. Проведено наради, семінари, надано роз'яснення та інформаційні матеріали щодо створення нових Центрів.
2.	Проведення фестивалів, конкурсів та свят, концертних програм та забезпечення змістовного дозвілля, доступу до можливостей для творчого самовираження.	Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської облдержадміністрації	Проведено не менше 10 різноманітних заходів. Забезпечено змістовне дозвілля, доступ до можливостей для творчого самовираження.
3.	Популяризація та підтримка традиційних народних промислів (нематеріальної культурної спадщини) Чернігівщини.	Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Створено онлайн каталог елементів нематеріальної культурної спадщини Чернігівщини, внесені нові елементи НКС до Обласного переліку. Організовано та проведено майстер-класи, воркшопи, виставки тощо.
4.	Забезпечення роботи обласного туристичного порталу. Популяризація туристичного потенціалу області.	Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської облдержадміністрації	Створено інформаційний простір, де можна отримати всю необхідну для туриста інформацію про регіон та всебічне поширення інформації про туристичний потенціал області. Забезпечено розміщення не менше 100 публікацій. Очікувана кількість відвідувачів туристичних об'єктів у 2025 році на рівні не менше 370,0 тис. осіб.
1.10. Забезпечення соціального захисту населення, в тому числі внутрішньо переміщених осіб, ветеранів. Підтримка дітей та сімей, оздоровлення дітей, розвиток відповідної інфраструктури. Ментальне здоров'я			
1.	Організація надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах через мережу центрів надання соціальних послуг, центрів	Департамент соціального захисту населення Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації;	Запроваджено нові соціальні послуги, що відповідають потребам вразливих груп населення громади та вимогам чинного законодавства.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	життєстійкості, територіальних центрів соціального обслуговування, центрів соціальних служб, інших надавачів соціальних послуг.	у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Рівень охоплення соціальними послугами осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах, територіальними центрами соціального обслуговування, до загальної кількості таких осіб не менше 89%.
2.	Організація надання соціальної підтримки внутрішньо переміщеним особам.		Забезпечено ведення обліку внутрішньо переміщених осіб, призначення цій категорії допомоги на проживання та надання соціальних послуг.
3.	Надання соціальної підтримки ветеранам війни, членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України. Забезпечення доступності послуг шляхом наповнення е-Карта.	Відділ з питань ветеранської політики Чернігівської облдержадміністрації	Надано якісну та повну соціальну підтримку ветеранам війни, членам їх сімей, членам сімей загиблих Захисників та Захисниць України. Підвищено конкурентоспроможність таких осіб на ринку праці. Організовано методичний супровід фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб на місцях.
4.	Сприяння у направленні дітей з інвалідністю до реабілітаційних установ для отримання реабілітаційних послуг.	Департамент соціального захисту населення Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Забезпечено реабілітаційними послугами усіх дітей з інвалідністю, які їх потребують.
5.	Організація відпочинку та оздоровлення дітей області. Відновлення роботи позаміського дитячого закладу оздоровлення та відпочинку «Дивосвіт».	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації	Приведено діяльність закладів оздоровлення та відпочинку у відповідність до державних стандартів. Збільшено питому вагу оздоровчих послуг. Надано якісні оздоровчі та відпочинкові послуги не менш ніж 400 дітям.
6.	Виявлення дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, залишилися без піклування	Служба у справах дітей Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації;	100% дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах та перебувають на обліку служб у справах

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	батьків, бездоглядних та безпритульних дітей. Відновлення діяльності Чернігівського центру соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей Чернігівської облдержадміністрації. Влаштування дітей до сімей патронатних вихователів.	у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	дітей області, охоплені профілактичними заходами. Збільшено кількість дітей, які отримують комплексну допомогу та реабілітацію. Збільшено кількість дітей, охоплених послугою патронату над дитиною не менш ніж на 3,6%.
7.	Проведення навчальних семінарів для працівників служб у справах дітей області, райдержадміністрацій, сільських, селищних, міських рад, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей з питань: захисту прав, свобод, законних інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, влаштування їх до сімейних форм виховання, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності.	Служба у справах дітей Чернігівської облдержадміністрації райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Підвищено професійний рівень працівників служб у справах дітей Чернігівської області, закладів соціального захисту дітей.
8.	Влаштування дітей, що залишились без батьківського піклування, до сімейних форм виховання.	Служба у справах дітей Чернігівської облдержадміністрації	Збільшено кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, влаштованих у сімейні форми виховання (до дитячих будинків сімейного типу не менш ніж на 1,3%, до прийомних сімей – 1,3%). Покращено ментальне здоров'я та підвищено рівень соціального захисту дітей у родинах.
9.	Співпраця з громадськими організаціями з питань надання ментальної та гуманітарної допомоги дітям соціально незахищених категорій.		
10.	Підвищення професійної компетенції працівників – надавачів соціальних послуг. Методична підтримка фахівців із соціальної роботи центрів соціальних служб, центрів надання соціальних послуг, надавачів соціальних послуг територіальних громад.	Чернігівський обласний центр соціальних служб (у порядку рекомендації)	Проведено не менше 30 навчальних заходів. Підвищено професійний рівень фахівців із соціальної роботи та спеціалістів – надавачів соціальних послуг області, працівників закладів соціальної підтримки.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
11.	Запровадження системного інформування населення з питань запобігання та протидії насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом.	Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Не менше 70% населення інформовано про допомогу, яку можуть отримати особи, що постраждали від насильства за ознакою статі та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Розповсюджено не менше 2,0 тис. різних роздаткових матеріалів. В територіальних громадах утворено спеціалізовані служби підтримки осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (зокрема, жінок, які перебувають у складних життєвих обставинах). Забезпечено проходження особами, які вчинили насильство за ознакою статі, програми для кривдників.
12.	Забезпечення ефективної комплексної допомоги особам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства та сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом. Запобігання вчиненню насильства особами, які схильні до його вчинення.		
13.	Створення цілісної, скоординованої, міжсекторальної системи охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яка відповідає потребам населення.	Управління охорони здоров'я Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: комунальні заклади охорони здоров'я області, органи місцевого самоврядування	Зміцнення психічного здоров'я населення області.
1.11. Розвиток громадянського суспільства			
1.	Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства Чернігівщини. Надання інформаційної підтримки інститутам громадянського суспільства.	Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: організації громадянського суспільства	Забезпечено розвиток організацій громадянського суспільства, налагоджено взаємодію влади і громадськості. Підвищено ефективність діяльності інститутів громадянського суспільства.
2.	Підтримка роботи Громадської ради при Чернігівській	Департамент інформаційної діяльності та	Забезпечено участь громадськості у заходах з

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	облдержадміністрації та інших консультативно-дорадчих органів. Залучення інститутів громадянського суспільства до роботи у складі оргкомітетів, експертних та робочих груп, консультативно-дорадчих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.	комунікацій з громадськістю Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації	формування та реалізації державної та регіональної політики. Враховано пропозиції громадськості при підготовці нормативно-правових актів.
3.	Проведення конкурсу проєктів, розроблених інститутами громадянського суспільства, на виконання яких надається фінансова підтримка з обласного бюджету. Сприяння у реалізації громадських проєктів.	Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства	Інститутами громадянського суспільства реалізовано суспільно важливі проєкти, ініціативи.

1.12. Надання якісних адміністративних послуг

1.	Сприяння розвитку та модернізації мережі центрів надання адміністративних послуг у Чернігівській області з метою створення зручних та ефективних умов для доступу громадян до адміністративних послуг.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Покращено сервіс адміністративних послуг, збільшено кількість точок доступу, підвищено якість обслуговування та рівень задоволеності громадян. Надано не менше 450 тис. послуг. Не менше 80% громадян задоволені сервісом у центрах надання адміністративних послуг Чернігівської області.
----	--	---	--

2. Комплексне відновлення інфраструктури регіону

2.1. Оцінка руйнувань та пошкоджень об'єктів інфраструктури та економіки

1.	Координація, моніторинг, фіксація та актуалізація відомостей про зруйновані та пошкоджені внаслідок збройної агресії російської федерації об'єкти, визначення переліку пошкоджених об'єктів:	Управління містобудування та архітектури Чернігівської облдержадміністрації, Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації,	Сформовано перелік пошкоджених об'єктів. Отримано аналітичні та статистичні показники щодо обсягів руйнувань та пошкоджень об'єктів житлового фонду.
----	--	--	--

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	житлового фонду, а саме багатоквартирних житлових будинків, гуртожитків; соціальної та критичної інфраструктури (об'єкти закладів дошкільної, загальної середньої освіти, закладів охорони здоров'я, закладів соціального захисту населення), будівель адміністративного призначення, в т.ч. таких, в яких надаються адміністративні послуги, розміщуються органи управління та сили цивільного захисту, зокрема пожежно-рятувальні підрозділи та аварійно-рятувальні служби, об'єктів житлово-комунального господарства (електро-, газо-, теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також їх мережі); пошкоджених пам'яток архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва; знищеного та пошкодженого майна підприємств, установ та організацій усіх форм власності. Взаємодія з виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, військовими адміністраціями щодо обстеження пошкоджених об'єктів.	структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Здійснено фіксацію факту втрати, знищення або пошкодження майна. Проведено належний розрахунок та збір належних даних щодо завданих збитків підприємствам, установам, організаціям, суб'єктам господарювання усіх форм власності, що буде здійснюватися судовими експертами чи незалежними оцінювачами. Наповнено Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України та міжнародного Реєстру збитків, завданих агресією російської федерації проти України відомостями про шкodu та збитки завдані внаслідок збройної агресії російської федерації проти України.
2.	Розробка програмних документів регіонального рівня та на рівні територіальних громад з відображенням завданих пошкоджень та збитків, етапів їх відновлення.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Управління містобудування та архітектури Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Розроблено та затверджено: Програму комплексного відновлення області та відповідних програм територіальних громад; План відновлення та розвитку області та відповідних планів територіальних громад. Внесено зміни до чинних стратегій розвитку (регіональної та територіальних громад) або їх розроблення. Розроблено та затверджено плани заходів з реалізації стратегій.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
2.2. Відбудова та стабільне функціонування соціальної та критичної інфраструктури, систем життєзабезпечення, житла			
1.	Відновлення об'єктів інфраструктури та життєзабезпечення із застосуванням сучасних проектних рішень, матеріалів і технологій у мережах надання публічних сервісів та послуг, об'єктів безпеки громадян.	Структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації; райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Відновлено функціонування об'єктів соціальної та критичної інфраструктури, що зазнали руйнувань та пошкоджень. Ефективно та своєчасно використано державні кошти та кошти міжнародних партнерів.
2.	Залучення фінансової допомоги від міжнародних фондів та організацій на відновлення об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної агресії російської федерації.		
3.	Застосування Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури (DREAM) для забезпечення реалізації проєктів відновлення та регіонального розвитку.		
4.	Модернізація систем водопостачання у територіальних громадах області з метою приведення їх технічного стану до сучасних норм та підвищення їх стійкості.	Департамент енергоефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації; райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Відновлено пошкоджені та модернізовано існуючі об'єкти водопостачання та водовідведення області. Забезпечено надання послуг належної якості та у достатніх обсягах всім категоріям споживачів.
5.	Будівництво артезіанських свердловин у територіальних громадах області.		Забезпечено населення питною водою належної якості у достатніх обсягах. Реалізовано в повній мірі заходи програми «Питна вода Чернігівської області».
6.	Проведення ремонту пошкодженого енергетичного обладнання.	Департамент енергоефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Чернігівська міська рада, донори,	Підвищено обсяги генерації електричної енергії.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		теплопостачальні підприємства області	
7.	Координація та забезпечення реалізації бюджетних програм та субвенцій, передбачених у державному бюджеті на відновлення та розвиток інфраструктури, житла.	Департаменти економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент фінансів Чернігівської облдержадміністрації, Управління капітального будівництва Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: Головне управління Державної казначейської служби України в Чернігівській області, органи місцевого самоврядування	Ефективно та в повному обсязі використано державні кошти.
8.	Здійснення моніторингу розгляду заяв від громадян про надання компенсацій за пошкоджені та знищені внаслідок збройної агресії російської федерації об'єкти житлового фонду в рамках державної програми «Відновлення».	Управління містобудування та архітектури Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: територіальні громади	Забезпечено розгляд 100% поданих заяв від громадян.
2.3. Відновлення та розвиток дорожнього господарства, транспортної інфраструктури та зв'язку			
1.	Будівництво і модернізація мережі автомобільних доріг загального користування місцевого значення.	ДП «Агентство місцевих доріг Чернігівської області»	Поліпшено транспортно-експлуатаційний стан мостових споруд та автомобільних доріг відповідно до наявного фінансування. Покращено транспортне сполучення населених пунктів. Забезпечено населені пункти якісним дорожнім покриттям. Посилено безпеку дорожнього руху.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
			Знижено ризики дорожньо-транспортних пригод.
2.	Упорядкування обласної мережі міжміських та приміських автобусних маршрутів, що проходять територією двох або більше громад та не виходять за межі території Чернігівської області, з урахуванням максимально можливого охоплення автобусним сполученням сільських населених пунктів.	Департамент енерго-ефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання	Забезпечено доступність послуг автобусних пасажирських перевезень для населення області, покращено транспортне сполучення для населення віддалених населених пунктів.
3.	Забезпечення населення сталим сучасним мобільним зв'язком і мобільним Інтернетом.	Департамент енерго-ефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: оператори мобільного зв'язку	Досягнуто покриття 95% географічної площі області та 95% площі населених пунктів мобільним зв'язком і мобільним Інтернетом. Кількість збудованих базових станцій зв'язку складе 1140 - 1200 од.

3. Відновлення стабільного функціонування економіки

3.1. Розвиток промислового комплексу

1.	Проведення моніторингу та аналізу стану промислового комплексу області.	Департаменти економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації	Виявлено реальний стан справ у промисловому комплексі та шляхи покращення ситуації, відновлення та розвитку. Індекс промислового виробництва складе очікувано 104,0-108,0%.
2.	Сприяння відновленню промислового комплексу області, виявлення проблемних питань його функціонування та надання допомоги у їх вирішенні, у т.ч. внесення відповідних пропозицій до центральних органів виконавчої влади.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації, у порядку рекомендації: Агенція	Відновлено виробничі потужності, збільшено обсяги виробництва та реалізації продукції (конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю). Обсяг реалізованої промислової продукції

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
3.	Сприяння залученню коштів державних, грантових, кредитних програм та міжнародної технічної допомоги на відновлення, реконструкцію та розширення діючих виробничих потужностей.	регіонального розвитку Чернігівської області	складе не менше 55,9 млрд гривень.
4.	Здійснення часткового відшкодування витрат підприємств області на участь у виставково-ярмаркових заходах на національному та міжнародному рівнях.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області»	Надано фінансову підтримку місцевим товаровиробникам з метою просування їхньої продукції на зовнішніх і регіональних ринках.

3.2. Сталий розвиток агропромислового комплексу

1.	Надання інформаційно-консультаційної допомоги сільгосп-підприємствам області з питань маркетингу сільгосппродукції, налагодження їх співпраці з торгівельними мережами, перспективними ринками збуту та переробниками агропродукції, оптовими ринками.	Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: сільськогосподарські дорадчі служби	Забезпечено доступність ринків збуту для малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції, запроваджено нові технології та обладнання для переробки сільськогосподарської сировини. Вироблено валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств (у цінах 2021 року) не менш ніж на 61,7 млрд гривень.
2.	Інформаційно-консультаційна підтримка фермерських господарств, молодих фермерів та сімейних фермерських господарств, популяризація використання успішних практик розвитку фермерства.	Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: сільськогосподарські дорадчі служби, громадські об'єднання фермерів, Чернігівське відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств	Покращено доступ агробізнесу щодо ведення господарської діяльності. Створено нові фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи, підвищено рівень зайнятості в сільській місцевості. Покращено доступ малих сільгоспвиробників до фінансових ресурсів. Проведено не менше 5 заходів.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
3.	Своєчасне укладання договорів оренди землі, розпорядження якими належить до повноважень Чернігівської обласної державної адміністрації.	Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації	Забезпечено ефективне управління землями державної власності, розпорядження якими належить до повноважень Чернігівської обласної державної адміністрації.
4.	Підтримка розвитку сільсько-господарських дорадчих служб, що працюють на території області.	Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: сільськогосподарські дорадчі служби	Підвищено рівень охоплення спеціалізованими дорадчими послугами суб'єктів господарювання аграрного комплексу області. Підвищено рівень знань та навичок кадрів малих та середніх сільгосптоваровиробників.
5.	Відновлення степових, лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ.	Органи місцевого самоврядування (у порядку рекомендації)	Відновлено природні ландшафти, забезпечено раціональне використання земель.

3.3. Відновлення та стимулювання розвитку бізнесу

1.	Фінансова підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва в рамках реалізації обласної Програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2021-2027 роки, державних кредитних та грантових програм, проектів міжнародної технічної допомоги.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації; райдержадміністрації; у порядку рекомендації: Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області», Агенція регіонального розвитку Чернігівської області, центри підтримки підприємства, Чернігівський обласний центр зайнятості, банки-партнери державних кредитних програм,	Відновлено, розширено або розпочато новий власний бізнес. Отримано гранти, створено нові робочі місця. Укладено договори на фінансово-кредитну підтримку суб'єктами малого та середнього підприємства.
----	--	---	--

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		органи місцевого самоврядування	
2.	Інформаційно-консультаційна підтримка для започаткування та ведення бізнесу, у тому числі учасниками бойових дій, особами з інвалідністю внаслідок війни та членами їх сімей, внутрішньо переміщеними особами.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації; райдержадміністрації; у порядку рекомендації: Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області», Агенція регіонального розвитку Чернігівської області, центри підтримки підприємництва, Чернігівський обласний центр зайнятості, органи місцевого самоврядування	Проведено не менше 30 інформаційно-консультаційних заходів, спрямованих на підвищення рівня поінформованості та обізнаності зацікавлених осіб щодо започаткування та ведення підприємницької діяльності. Поширено інформацію про діючі та нові інструменти, програми підтримки малого та середнього підприємництва. Очікувані надходження від діяльності суб'єктів малого підприємництва (юридичних і фізичних осіб) до місцевого бюджету на рівні 2,2 млн грн, від середнього підприємництва – 2,3 млн гривень.
3.	Надання на безповоротній основі фінансової підтримки для часткового відшкодування витрат: суб'єктам малого та середнього підприємництва на визначення шкоди та обсягу збитків, завданих внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності; підприємствам області вартості витрат з сертифікації продукції, систем управління та/або оцінки відповідності продукції.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області»	Надано фінансову підтримку малому і середньому бізнесу та здійснено розширення ринків збуту продукції місцевих товаровиробників.
3.4. Інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність			
1.	Сприяння створенню та функціонуванню елементів інституційного середовища (індустріальних, наукових,	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації,	Підвищено конкурентоспроможність економіки, створено сприятливі умови для розвитку бізнесу та

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	технологічних парків, кластерів тощо).	структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: Агенція регіонального розвитку Чернігівської області,	започаткування підприємницьких ініціатив, сучасної виробничої та транспортно-логістичної інфраструктури, формування нових промислових зон та коопераційних зв'язків.
2.	Сприяння використанню інструментів страхування інвестицій від ризиків, що можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом.	органи місцевого самоврядування	Зменшено ризик інвестування, фізичного знищення активів, покращено інвестиційний клімат.
3.	Формування повного «портфелю» потенційних об'єктів для інвестування, його популяризація та полегшення доступу до нього вітчизняного та іноземного інвестора. Ефективне та своєчасне опрацювання запитів діючих та потенційних інвесторів щодо розміщення об'єктів інвестування на території області.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Покращено обізнаність потенційних інвесторів щодо наявних можливостей інвестування в регіоні, прискорено процес прийняття рішень щодо інвестування в економіку області. Забезпечено високу якість супроводу та обслуговування інвесторів у регіоні на всіх етапах реалізації інвестиційного проекту. Очікуваний обсяг капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування не менше 12,5 млрд гривень.
4.	Популяризація та поширення застосування механізму державно-приватного партнерства в області, залучення приватного бізнесу до реалізації проєктів на умовах державно-приватного партнерства.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації; у порядку рекомендації: Агенція регіонального розвитку Чернігівської області, органи місцевого самоврядування	Активізовано процес використання інструменту державно-приватного партнерства в регіоні, збільшено кількість проєктів, реалізованих на умовах державно-приватного партнерства, в т.ч. концесії.
5.	Сприяння налагодженню ділових зв'язків регіональних експортерів з закордонними партнерами шляхом залучення до участі в тематичних онлайн та офлайн заходах, виставках, національних	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації; у порядку рекомендації: Агенція	Встановлено та розширено співпрацю регіональних підприємств з потенційними діловими партнерами, підвищено професійний рівень працівників

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
	стендах та експозиціях у рамках таких міжнародних заходів, навчальних програмах, міжнародних програмах, проєктах та грантах.	регіонального розвитку Чернігівської області	підприємств, відповідальних за сферу зовнішньоекономічної діяльності, нарощено обсяги експорту.
6.	Інформаційна підтримка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності області, в т.ч. через Економічний Портал Чернігівської області.		Підвищено поінформованість експортоорієнтованого бізнесу щодо доступу до фінансових ресурсів, технологій, ринків, механізму пошуку партнерів, а також професійного рівня його працівників, відповідальних за сферу зовнішньоекономічної діяльності.
7.	Промоція експортного потенціалу серед міжнародної спільноти задля розширення експортної діяльності та нарощування її обсягів.		Пошук партнерів для налагодження взаємовигідного співробітництва, забезпечення впізнаваності регіону на зовнішніх ринках, поглиблення співпраці з діловими партнерами іноземних країн. Обсяг експорту товарів складе не менше 980,0 млн дол. США.
3.5. Розвиток міжнародного та міжрегіонального співробітництва			
1.	Координація міжнародного співробітництва в регіоні, поглиблення співпраці з міжнародними організаціями - донорами, партнерами з розвитку для отримання міжнародної технічної, благодійної допомоги, кредитів, грантів тощо для відбудови та розвитку області. Забезпечення ефективної роботи Регіонального офісу міжнародного співробітництва.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Забезпечено ефективну взаємодію та координацію співпраці з партнерами з розвитку (донорами), залучено позабюджетні кошти для відновлення, економічного та соціального розвитку області. Розширено коло партнерів та збільшено кількість спільних проєктів.
2.	Формування актуального переліку потреб області та її територіальних громад у відновленні та міжнародній допомозі.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації,	Оптимізація часу стейкхолдерів, консолідація зусиль з партнерами з розвитку, донорами. Підвищено рівень задоволення нагальних потреб області та її територіальних громад.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		райдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	
3.	Розширення доступу реципієнтів регіону до якомога більшої кількості грантових та кредитних програм. Щомісячне оновлення та наповнення Грантового дайджесту «Будь у курсі подій - дій» актуальною інформацією.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Підвищено поінформованість реципієнтів області про можливості залучення позабюджетних коштів; стимулювання участі громад, регіональних підприємств, установ та організацій в реалізації грантових проєктів та проєктів міжнародної технічної допомоги.
4.	Систематизація та упорядкування процесу залучення позабюджетних коштів, гуманітарної та технічної допомоги міжнародних організацій-донорів, а також укладення відповідних документів (меморандумів, договорів, угод тощо) щодо співпраці.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Підвищено обізнаність щодо забезпечення нагальних потреб області та її територіальних громад в гуманітарній та міжнародній допомозі, поточного стану співпраці реципієнтів області в рамках укладених документів про співпрацю.
5.	Організація та проведення офіційних зустрічей за участю дипломатичних представництв, іноземних офіційних делегацій, представників міжнародних організацій, а також участь офіційних делегацій області у міжнародних заходах задля відновлення життєдіяльності області та її соціально-економічного розвитку.	Департамент економічного розвитку розвитку Чернігівської облдержадміністрації; структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації	Налагодження та розвиток двостороннього співробітництва з закордонними партнерами, реалізація спільних проєктів для відновлення економіки області.
6.	Встановлення та налагодження партнерських зв'язків з регіонами інших країн та реалізація чинних угод про співробітництво Чернігівської області з іноземними партнерами.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, структурні підрозділи Чернігівської облдержадміністрації, райдержадміністрації, у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	Розвиток партнерських відносин з іноземними регіонами з метою впровадження спільних проєктів та ініціатив.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		дації: органи місцевого самоврядування	
7.	Розвиток співробітництва з дипломатичними установами, міжнародними асоціаціями, фондами організаціями щодо сприяння у відновленні області.	Департамент економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації	Реалізовано спільні проекти, спрямовані на забезпечення відновлення економічних процесів в області.
3.6. Забезпечення продуктивної та вільно обраної зайнятості громадян			
1.	Сприяння працевлаштуванню громадян, які звертаються за послугами до служби зайнятості, на вільні та новостворені робочі місця. Надання їм адресної допомоги та повного комплексу соціальних послуг. Забезпечення індивідуального підходу до працевлаштування безробітних громадян з числа соціально вразливих верств населення (особам з інвалідністю, учасникам бойових дій, внутрішньо переміщеним особам тощо).	Чернігівський обласний центр зайнятості (у порядку рекомендації)	Підвищено рівень зайнятості населення.
2.	Реалізація програм компенсування витрат роботодавців на оплату праці та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за працевлаштування безробітних громадян, зокрема, учасників бойових дій, внутрішньо переміщених осіб.		Підвищено рівень працевлаштування безробітних громадян. Зниження фінансового навантаження на бізнес. Надано компенсацію роботодавцям та зменшено їх витрати на оплату праці.
3.	Надання суб'єктам малого та мікро-підприємництва, а також фізичним особам, у т.ч. учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей, які зобов'язуються створити робочі місця, мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу.		Збільшено кількість робочих місць. Створено нові суб'єкти підприємництва. Розвиток вже започаткованої підприємницької діяльності.
4.	Взаємодія з територіальними громадами та роботодавцями у напрямку залучення безробітних до громадських та суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану.		Залучено не менше 7 тис. безробітних громадян до тимчасової зайнятості з метою їх соціалізації, мотивування та заохочення до праці.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
5.	Організація видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці окремих категорій громадян шляхом проходження професійного навчання.		Підвищено конкурентоздатність окремих категорій громадян на повному ринку праці. Надано не менше 250 ваучерів на професійне навчання.
6.	Реалізація інформаційної кампанії щодо зниження рівня незадекларованої праці.	У порядку рекомендації: Управління інспекційної діяльності в Чернігівській області Центрального міжрегіонального управління Державної служби з питань праці, Головне управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, Головне управління Державної податкової служби в Чернігівській області, Чернігівський обласний центр зайнятості, профспілки області, роботодавці області	Підвищено обізнаність суспільства щодо питань ризиків незадекларованої праці. Збільшено рівень легалізації трудових відносин.
7.	Посилення впливу контролюючих функцій у забезпеченні дотримання вимог законодавства про працю, зокрема в частині легалізації зайнятості населення та погашення заборгованості із виплати заробітної плати.	У порядку рекомендації: Управління інспекційної діяльності у Чернігівській області Центрального міжрегіонального управління Державної служби з питань праці	Підвищено рівень офіційної зайнятості населення. Зростання податкових надходжень.
8.	Здійснення моніторингу стану виплати заробітної плати. Вжиття заходів щодо забезпечення своєчасної та в повному обсязі виплати заробітної плати та недопущення виникнення заборгованості з її виплати.	Департаменти економічного розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації, Департамент соціального захисту населення Чернігівської облдержадміністрації, Департамент енергоефективності, транспорту, зв'язку та	Забезпечено своєчасно прийняття ефективних рішень з питань погашення зарплатних боргів у разі виявлення негативної динаміки. Проведено не менше 3-х засідань обласної тимчасової комісії з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат.

№ п/п	Зміст заходів	Відповідальні виконавці	Очікувані результати
		житлово-комунального господарства Чернігівської облдержадміністрації; Управління освіти та науки Чернігівської облдержадміністрації; Управління охорони здоров'я Чернігівської облдержадміністрації; райдержадміністрації; у порядку рекомендації: органи місцевого самоврядування	

III. Джерела фінансування Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2025 рік

Фінансування пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку регіону, у тому числі через регіональні та місцеві цільові програми, здійснюватиметься з урахуванням реальних можливостей відповідних місцевих бюджетів, а також виділених фінансових ресурсів державного бюджету, приватних інвестицій, кредитних ресурсів, допомоги міжнародних організацій, та інших джерел, не заборонених чинним законодавством України.

Директор Департаменту
економічного розвитку
обласної державної адміністрації

Олександра ХОМИК

Додаток 1
до Програми економічного і соціального
розвитку Чернігівської області на 2025 рік

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО І
СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ НА 2025 РІК**

Основні показники економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2025 рік

Назва показника	Один. виміру	2023 рік (факт)	2024 рік (очік.)	2025 рік прогноз		2025 рік до 2024 року, %	
				базовий	оптимістичний*	базовий	оптимістичний*
Валовий регіональний продукт у фактичних цінах	млн грн	143412 (розрахунково)	163542	187991,2	189790	х	х
Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року)	%	110,0 (розрахунково)	102,0	104,5	105,5	х	х
Обсяг реалізованої промислової продукції	млн грн	47706,0	52000,0	55900,0	58000,0	107,5	111,5
Індекс промислового виробництва	%	123,6	102,5	104,0	108,0	х	х
Виробництво валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств (у цінах 2021 року)	млн грн	59601,4	60525,8	61751,4	61833,7	102,0	102,2
Індекс виробництва сільсько-господарської продукції по всіх категоріях господарств	%	115,2	101,6	102,0	102,2	х	х
Зерно (у вазі після обробки)	тис.тонн	4900,0	4906,7	4930,2	4933,9	100,5	100,6
картопля	тис.тонн	1135,6	1093,7	1093,2	1094,4	100,0	100,1
олійні культури	тис.тонн	1040,4	1099,6	1161,6	1162,3	105,6	105,7
у т.ч. насіння соняшника	тис.тонн	638,4	607,7	650,2	651,5	107,0	107,2
худоба і птиця в живій вазі	тис.тонн	46,8	46,7	46,8	46,9	100,2	100,4
молоко	тис.тонн	409,7	410,6	411,5	412,1	100,2	100,4
яйця	млн шт.	260,4	261,3	262,4	263,1	100,4	100,7
Обсяг експорту товарів, всього	млн дол. США	893,2	928,9	980,0	1003,2	105,5	108,0
Обсяг капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування	млн грн	12631,8	13800,0	15000,0	16100,0	103,5	111,1
Темп зростання (зниження) обсягу капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування (у порівняних цінах)	%	135,2	104,0	103,5	111,1	х	х
Обсяг прямих інвестицій (інструменти участі в капіталі), на кінець періоду	млн дол. США	662,6	683,0	702,0	722,0	х	х
Темп зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій (інструменти участі в капіталі)	%	116,1	103,1	102,8	105,7	х	х
Обсяг обороту роздрібної торгівлі (за всіма каналами реалізації)	млн грн	36580,3	43280,0	51170,0	53250,0	х	х
Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі (у порівняних цінах)	%	129,3	116,0	110,5	115,0	х	х
Надходження від діяльності суб'єктів малого підприємництва (юридичних і фізичних осіб) до місцевого бюджету	млн грн	1,84	2,1	2,2	2,4	104,8	114,3
Надходження від діяльності суб'єктів середнього підприємництва до місцевого бюджету	млн грн	1,92	2,2	2,3	2,5	104,5	113,6

Назва показника	Один. виміру	2023 рік (факт)	2024 рік (очік.)	2025 рік прогноз		2025 рік до 2024 року, %	
				базовий	опти- містич- ний*	базо- вий	опти- містич- ний*
Потужність об'єктів альтернативної електроенергетики	МВт	49,2	50,3	50,3	51,0	100,0	101,4
Потужність об'єктів розподіленої генерації (КТУ)	МВт	0	3,27	4,27	х	130,6	х
Кількість збудованих базових станцій зв'язку (на кінець звітнього року)	одиниць	1008	1080	1140	1200	105,6	111,1
Чисельність наявного населення на кінець періоду	тис. осіб	932 (розрахунково)	919	906	907	98,6	98,7
Щільність населення (розрахунково)	осіб/км²	29,23	28,82	28,41	28,45	х	х
Середньооблікова кількість штатних працівників	тис. осіб	150,7	150,3	149,0	152,0	99,1	101,1
Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника	грн	13660	15900	19040	19611	119,7	123,3
Фонд оплати праці працівників, зайнятих економічною діяльністю (без малих підприємств)	млн грн	25196,8	29250,8	34724,4	36481,4	118,7	124,7
Середня забезпеченість населення:							
лікарняними ліжками у розрахунку на 10 тис. жителів (стаціонар)	ліжок	70,4	70,2	70,2	70,0	100,0	99,7
медичними послугами, наданими амбулаторно-поліклінічними закладами, у розрахунку на 1 мешканця	відвід. за рік	5,1	5,3	5,3	6,0	100,0	113,2
наданою медичною допомогою лікарями вдома на 100 мешканців	відвід. за рік	9,2	9,2	9,2	9,5	100,0	103,3
лікарями усіх спеціальностей на 10 тис. населення на кінець року	одиниць	31,8	31,4	31,1	32,8	99,0	104,4
Частка населення, що отримує медичну допомогу у сімейних лікарів	%	87,8	87,0	86,6	87,0	х	х
Кількість закладів дошкільної освіти	одиниць	399	390	389	х	99,7	х
Охоплення дітей (від трьох до шести років) дошкільною освітою (до кількості дітей дошкільного віку)	%	78,5	74,1	74,1	х	х	х
Питома вага дітей, охоплених позашкільною освітою, до загальної кількості дітей шкільного віку	%	46,1	46,2	46,3	х	х	х
Кількість закладів загальної середньої освіти	одиниць	383	367	331	х	90,2	х
- у них учнів	тис. осіб	89,6	86,7	84,7	85,9	97,7	99,1
Кількість малокомплектних закладів загальної середньої освіти	одиниць	137	138	102	х	73,9	х
- у них учнів	тис. осіб	7,8	7,2	6,5	7,0	90,3	97,2
Кількість опорних закладів освіти	одиниць	48	48	48	х	100,0	х

Назва показника	Один. виміру	2023 рік (факт)	2024 рік (очік.)	2025 рік прогноз		2025 рік до 2024 року, %	
				базовий	опти- містич- ний*	базо- вий	опти- містич- ний*
Кількість шкіл, в яких впроваджується інклюзивне навчання	одиниць	198	201	202	203	100,5	101,0
Частка дітей сільської місцевості, для яких організовано підвезення до місця навчання і додому, до загальної кількості учнів, які того потребують	%	100,0	100,0	100,0	х	х	х
- у т.ч. шкільними автобусами	% до потреби	96	98	98	х	х	х
Кількість сімей, які отримують державні соціальні допомоги	одиниць	54387	50000	50000	х	100,0	х
Рівень охоплення соціальними послугами осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, територіальними центрами соціального обслуговування, до загальної кількості таких осіб	%	87,0	89,0	89,0	90,0	х	х
Кількість дитячих будинків сімейного типу	одиниць	33	33	34	35	103,0	106,1
- у них дітей	осіб	245	248	251	255	101,2	102,8
Кількість прийомних сімей	одиниць	168	172	174	176	101,2	102,3
- у них дітей	осіб	278	287	291	293	101,4	102,1
Кількість патронатних сімей	одиниць	12	30	32	33	106,7	110,0
Кількість дітей, які влаштовані в патронатні сім'ї	осіб	32	56	58	60	103,6	107,1
Кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл	одиниць	41	41	41	42	100,0	102,4
- у них учнів	осіб	11451	11500	11600	11800	100,9	102,6
Кількість театрів	одиниць	4	4	4	х	100,0	х
Кількість відвідувачів туристичних об'єктів	тис. осіб	359,0	370,0	370,0	390,0	100,0	105,4
Кількість музеїв (включаючи національні заповідники)	одиниць	39	39	39	х	100,0	х
Кількість готелів та аналогічних засобів розміщення	одиниць	44	44	44	45	100,0	102,3
Кількість баз відпочинку	одиниць	21	28	28	29	100,0	103,6
Кількість садіб зеленого туризму	одиниць	25	25	25	26	100,0	104,0
Кількість об'єктів природно-заповідного фонду	одиниць	681	682	684	686	100,3	100,6
Обсяги вивезених на утилізацію непридатних і заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин	тонн	39,9	71,8	42,4	60,0	59,05	83,6
Площа земель природно-заповідного фонду	тис. га	263,3	263,3	263,4	263,5	100,03	100,07
Питома вага фактичної площі природно-заповідного фонду до площі адміністративно-територіальної одиниці	%	7,89	7,89	7,89	7,89	х	х

Назва показника	Один. виміру	2023 рік (факт)	2024 рік (очік.)	2025 рік прогноз		2025 рік до 2024 року, %	
				базовий	опти- містич- ний*	базо- вий	опти- містич- ний*
Площа національних природних парків	тис. га	42,0	42,0	42,0	42,0	100,0	100,0
Площа регіональних ландшафтних парків	тис. га	85,0	85,0	85,0	85,0	100,0	100,0
Кількість розроблених проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій об'єктів природно-заповідного фонду	одиниць	35	75	80	85	106,7	113,3
Кількість місць видалення відходів	од.	614	614	614	614	100,0	100,0
Використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища	тис. грн.	7130,17	7360,0	10500,0	11000,0	142,7	149,5

* - за умови скорішого припинення чи скасування воєнного стану

Директор Департаменту
економічного розвитку
обласної державної адміністрації

Олександра ХОМИК

Додаток 2
до Програми економічного і соціального
розвитку Чернігівської області на 2025 рік

**ПЕРЕЛІК РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ,
ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ФІНАНСУВАТИ
В 2025 РОЦІ**

**Перелік регіональних програм,
які передбачається фінансувати в 2025 році**

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
Чернігівська обласна рада, Чернігівська обласна державна адміністрація, Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної державної адміністрації		
1.	Обласна програма відзначення державних та професійних свят, ювілейних дат, заохочення за заслуги перед Чернігівською областю, здійснення представницьких та інших заходів на 2025–2026 роки, <i>затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 23.09.2024 № 781</i>	2025–2026 роки
Відділ з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Чернігівської обласної державної адміністрації		
2.	Програма інформатизації Чернігівської області на 2024–2026 роки, <i>затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 04.12.2023 № 804, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 14.06.2024 № 433</i>	2024–2026 роки
Чернігівська обласна рада		
3.	Програма сприяння виконанню повноважень депутатами Чернігівської обласної ради на 2023–2025 роки, <i>затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 29.11.2022 № 3-12/VIII</i>	2023–2025 роки
Департамент економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації		
4.	Обласна Програма підтримки індивідуального житлового будівництва та розвитку особистого селянського господарства «Власний дім» на 2021–2027 роки, <i>затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 42-25/VII, в редакції рішення Чернігівської обласної ради від 20.04.2021 № 7-4/VIII</i>	2021–2027 роки
5.	Комплексна Програма підвищення конкурентоспроможності Чернігівської області на 2021–2027 роки «Чернігівщина конкурентоспроможна», <i>затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 5-2/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 29.10.2024 № 863</i>	2021–2027 роки

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
6.	Обласна Програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 41-25/VII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 04.12.2024 № 950	2021–2027 роки
Департамент агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації		
7.	Комплексна Програма підтримки розвитку агропромислового комплексу Чернігівської області на 2021-2027 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 4-2/VIII, в редакції рішення Чернігівської обласної ради від 03.08.2021 № 9-5/VIII	2021–2027 роки
Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації		
8.	Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.02.2021 № 45-3/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 30.09.2024 № 804	2021–2027 роки
Департамент соціального захисту населення Чернігівської обласної державної адміністрації		
9.	Обласна Програма «Соціальне партнерство» на 2024–2025 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 01.12.2023 № 798	2024–2025 роки
10.	Програма соціальної підтримки Захисників і Захисниць України, членів їх сімей та осіб, які постраждали від військової агресії російської федерації на території Чернігівської області, на 2024–2026 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 08.12.2023 № 807, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 01.11.2024 № 822	2024–2026 роки
11.	Програма відшкодування витрат з поховання померлих (загиблих) учасників бойових дій, постраждалих учасників Революції Гідності та осіб з інвалідністю внаслідок війни, у Чернігівській області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 03.08.2021 № 8-5/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 07.09.2022 № 330	2021–2025 роки

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
12.	Обласна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб в Чернігівській області на 2025-2026 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 27.11.2024 № 934	2025-2026 роки
Департамент енергоефективності, транспорту, зв'язку та житлово-комунального господарства Чернігівської обласної державної адміністрації		
13.	Обласна Програма «Питна вода Чернігівської області на 2022–2026 роки», затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 22.10.2021 № 4-6/VIII	2022–2026 роки
Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації		
14.	Обласна цільова довгострокова програма «Мистецька освіта Чернігівщини» на 2011–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 30.09.2011 б/н, в редакції рішення Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 47-25/VII	2011–2025 роки
15.	Обласна цільова Програма розвитку туризму в Чернігівській області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 46-25/VII, в редакції рішення Чернігівської обласної ради від 20.04.2021 № 14-4/VIII	2021–2027 роки
16.	Програма оновлення та розвитку Менського зоологічного парку загальнодержавного значення на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 48-25/VII	2021–2025 роки
17.	Обласна Програма сприяння функціонуванню української мови як державної в Чернігівській області на 2023–2028 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 21.04.2023 № 196, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 29.12.2023 № 906	2023–2028 роки
Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації		
18.	Комплексна обласна програма підтримки сім'ї, забезпечення гендерної рівності та протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 23-2/VIII	2021–2025 роки

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
19.	Обласна Програма розвитку фізичної культури та спорту Чернігівської області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 22-2/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 29.03.2024 № 199	2021–2025 роки
20.	Обласна Програма розвитку молодіжного житлового кредитування у Чернігівській області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 25-2/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 24.02.2023 № 82	2021–2025 роки
21.	Обласна Програма оздоровлення та відпочинку дітей Чернігівської області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської сесії обласної ради від 26.01.2021 № 27-2/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 18.12.2023 № 837	2021–2025 роки
Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної державної адміністрації		
22.	Обласна Програма сприяння розвитку громадянського суспільства «Чернігівська громада» на 2025-2027 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 27.09.2024 № 799	2025–2027 роки
23.	Обласна програма сприяння розвитку інформаційного простору та публічних комунікацій на 2025-2026 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 27.09.2024 № 798	2025–2026 роки
Департамент з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської обласної державної адміністрації		
24.	Цільова соціальна програма розвитку цивільного захисту Чернігівської області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 15-2/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 05.03.2024 № 122	2021–2025 роки
25.	Програма профілактики правопорушень у Чернігівській області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 17-2/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 16.08.2024 № 700	2021–2025 роки

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
26.	Програма покращення матеріально-технічного забезпечення військових частин, які дислокуються на території Чернігівської області, на 2024–2025 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 01.12.2023 № 795, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 15.10.2024 № 840	2024–2025 роки
27.	Програми матеріально-технічного забезпечення національного спротиву на території Чернігівської області на 2025 -2026 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 06.12.2024 № 956	2025 -2026 роки
Управління охорони здоров'я Чернігівської обласної державної адміністрації		
28.	Обласна Програма розвитку, підтримки комунальних закладів охорони здоров'я Чернігівської обласної ради та покращання надання населенню медичних послуг на 2022–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 30.11.2021 № 9-7/VIII, в редакції розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 10.12.2024 № 966	2022–2025 роки
Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації		
29.	Обласної програми охорони та збереження пам'яток архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва Чернігівської області на 2025-2030 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 21.11.2024 № 921	2025–2030 роки
30.	Обласна програма забезпечення безбар'єрного доступу до адміністративних будівель Чернігівської області на 2025-2026 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 26.11.2024 № 932	2025-2026 роки
Служба у справах дітей Чернігівської обласної державної адміністрації		
31.	Обласна Програма попередження дитячої безпритульності та бездоглядності, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на 2022–2026 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 22.10.2021 № 3-6/VIII	2022–2026 роки

**Перелік регіональних програм,
які планується реалізувати в 2025 році
без визначеного фінансування заходів**

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
Департамент агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації		
1.	Регіональна цільова програма боротьби з карантинним бур'яном – амброзією полинолистою в Чернігівській області на 2022-2026 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 30.11.2021 № 10-7/VIII	2022–2026 роки
Департамент екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації		
2.	Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря зони «Чернігівська» на 2021-2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 30.11.2021 № 12-7/VIII	2021–2025 роки
Департамент сім'ї, молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації		
3.	Обласна цільова програма національно-патріотичного виховання на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 26-2/VIII, в редакції рішення Чернігівської обласної ради від 26.02.2021 № 47-3/ VIII	2021–2025 роки
4.	Обласна Програма «Молодь Чернігівщини» на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 № 24-2/VIII	2021–2025 роки
Департамент соціального захисту населення Чернігівської обласної державної адміністрації		
5.	Програма розвитку надання соціальних послуг у Чернігівській області на 2024-2026 роки, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 23.08.2024 № 707	2024–2026 роки
Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації		
6.	Обласна цільова програма проведення археологічних досліджень у Чернігівській області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 20.04.2021 № 13-4/VIII	2021–2025 роки

№ з/п	Назва програми, дата і номер нормативно-правового акта про її затвердження та внесення змін	Термін реалізації
Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації		
7.	Обласна Програма забезпечення речовим майном вихованців Чернігівського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 01.07.2020 № 32-24/VII	2021–2027 роки
8.	Обласна програма реалізації Стратегії реформування системи шкільного харчування на період до 2027 року, затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 24.01.2024 № 37	2024–2027 роки
Управління охорони здоров'я Чернігівської обласної державної адміністрації		
9.	Обласна Програма охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення у Чернігівській області на 2024–2025 роки затверджена розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 05.04.2024 № 209	2024–2025 роки
Державний архів Чернігівської області		
10.	Програма створення страхового фонду документації Чернігівської області на 2021–2025 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 49-25/VII	2021–2025 роки
Головне управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернігівській області		
11.	Програма забезпечення пожежної безпеки на території Чернігівської області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 № 44-25/VII	2021–2027 роки

Директор Департаменту
економічного розвитку
обласної державної адміністрації

Олександра ХОМИК

Додаток 3
до Програми економічного і соціального
розвитку Чернігівської області на 2025 рік

**ПЕРЕЛІК ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ, ЯКІ
ПЛАНУЄТЬСЯ РЕАЛІЗУВАТИ У 2025 РОЦІ**

**Перелік інвестиційних проєктів, які планується
реалізувати у 2025 році**

№ з/п	Назва інвестиційного проєкту	Термін реалізації	Передбачено, тис. грн *	
			кошти державного бюджету	кошти місцевих бюджетів
1	Розробка (виготовлення) проектно-кошторисної документації і проведення її експертизи по проєкту: «Реконструкція будівлі відокремленого структурного підрозділу КНП «Чернігівська обласна лікарня» ЧОР обласний центр реабілітації та відновного лікування за адресою вул. В'ячеслава Чорновола, 24 в м. Чернігові»	2024-2025	9 798,656	2 449,664
2	Розробка (виготовлення) проектно-кошторисної документації по об'єкту: «Будівництво захисної споруди цивільного захисту СПП (споруди подвійного призначення) із захисними властивостями сховища в КНП «Чернігівська обласна дитяча лікарня» ЧОР, з використанням енергозберігаючих технологій та потреб маломобільних груп населення за адресою м. Чернігів, вул. Пирогова, 16»	2024-2025	2 900,000	600,000
3	Любецький психоневрологічний інтернат по вул. Квітнева, 1 у селищі Пересаж Чернігівського району Чернігівської області – капітальний ремонт тепломережі та гарячого водопостачання	2024-2025	10 800,086	2 700,022
4	Капітальний ремонт будівель Чернігівського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою (літери А2-1, А1-1 технічного паспорту БТІ) за адресою: вулиця Стрілецька буд. 1 у м. Чернігів	2024-2025	23 140,250	4 817,972
5	Реконструкція нежитлової будівлі з розміщенням Центру надання адміністративних послуг по вул. Героїв АТО, 9 в м. Мена Чернігівської області (коригування 3)	2024-2025	7 725,537	2 910,546

№ з/п	Назва інвестиційного проєкту	Термін реалізації	Передбачено, тис. грн *	
			кошти державного бюджету	кошти місцевих бюджетів
6	Капітальний ремонт існуючого підвального приміщення трьохповерхової будівлі акушерсько-гінекологічного відділення КНП «Ічнянська міська лікарня» Ічнянської міської ради з облаштуванням захисної споруди цивільного захисту протирадіаційного укриття за адресою: м. Ічня, вул. Ковалівка, 6	2024-2025	3 889,651	9 445,432
7	Реконструкція будівлі опорного закладу охорони здоров'я КНП «Корюківська центральна районна лікарня» Корюківської міської ради, за адресою: вул. Шевченка, 101 м. Корюківка, Чернігівської обл. з виділенням черговості будівництва: I черга – утеплення стін головного корпусу; II черга – утеплення стін дитячого відділення, поліклініки та переходки; III черга – заміна покриття	2024-2025	16 835,682	2 493,482
8	Капітальний ремонт частини приміщень будівлі поліклініки КНП «Чернігівська обласна стоматологічна поліклініка» з облаштуванням туалету та підйомника для маломобільних груп населення за адресою: м. Чернігів, проспект Миру, 204	2025	1 130,793	227,819
9	Капітальний ремонт частини приміщень будівлі поліклініки КНП «Чернігівська обласна стоматологічна поліклініка» з облаштуванням туалету та підйомника для маломобільних груп населення за адресою: м. Чернігів, вул. Магістратська, 19	2025	677,307	138,388
10	Виготовлення (коригування) проектно-кошторисної документації по проєкту «Нове будівництво протирадіаційного укриття (ПРУ) на	2024-2025	750,000	200,000

№ з/п	Назва інвестиційного проєкту	Термін реалізації	Передбачено, тис. грн *	
			кошти державного бюджету	кошти місцевих бюджетів
	території Менського опорного ЗЗСО I-III ступенів ім. Т. Г. Шевченка по вул. Чернігівський шлях, 11»			
11	Виготовлення проєктно-кошторисної документації по проєкту «Капітальний ремонт адмінприміщення Тупичівської сільської ради, розташованого за адресою: с. Тупичів, вул. Чернігівська, 42, Чернігівського району, Чернігівської області, для розміщення Комунального закладу позашкільної освіти «Підлітковий клуб «Сучасник» Тупичівської сільської ради, з метою відновлення ментального здоров'я дітей та підлітків громади, які постраждали під час військової агресії Російської Федерації»	2025	538,500	134,625
12	Капітальний ремонт майданчика по обробці відходів (піч-інсинератор С.Р.50М виробництва «АТІ Incinerateurs MULLER»), пошкодженого в результаті воєнних дій КНП «Чернігівська обласна лікарня» ЧОР, за адресою: Чернігівський район, с. Н. Білоус, Масив «Зелений» №1	2025	2 924,860	584,972
13	«Капітальний ремонт з виділенням черговості (1 черга – внутрішні роботи, 2 черга – зовнішні роботи) Новобасанської сільської лікарської амбулаторії за адресою: Чернігівська область, Ніжинський район, село Нова Басань, вулиця Шевченка, 34» (коригування)	2024-2025	9 703,318	1 932,000
14	«Капітальний ремонт будівлі Новобиківського закладу дошкільної освіти ясла-садок «Яблунька», Новобасанської сільської ради Чернігівської області, вул. Шевченка, 26, с. Новий Биків, Ніжинського	2024-2025	19 245,300	3 872,684

№ з/п	Назва інвестиційного проекту	Термін реалізації	Передбачено, тис. грн *	
			кошти державного бюджету	кошти місцевих бюджетів
	району, Чернігівської області» (коригування)			
15	Реконструкція будівлі 2-го терапевтичного відділення літ. "Й" для розміщення ЦНАП Новобасанської сільської ради Чернігівської області без зміни геометричних форм та параметрів у плані з благоустроєм прилеглої території за адресою: Чернігівська область, Ніжинський район, село Нова Басань, вул. Шевченка, 34	2025	7 000,000	1 400,000
16	«Капітальний ремонт освітнього комплексу «Дорогинський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ст. - заклад дошкільної освіти» Ічнянської міської ради за адресою: Чернігівська область, Прилуцький район, с. Дорогинка, вул. Набережна, 3» Коригування	2025	12 000,000	6 000,000
17	«Капітальний ремонт Борзнянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів ім. Христини Алчевської з енергоефективними заходами та створення нового освітнього простору по вул. Б. Хмельницького, 3 м. Борзна, Чернігівської області» (коригування 3)	2025	22 955,241	5 000,000
18	«Капітальний ремонт Коропської ЗОШ І-ІІІ ст. ім. Т.Г. Шевченка з енергоефективними заходами та створенням нового освітнього простору по вул. Поштова, 10 в смт Короп Чернігівської області» (коригування)	2024-2025	25 482,419	5 400,000
19	Будівництво очисних споруд в м. Бобровиця Чернігівської області	2025	14 586,091	3 646,500

№ з/п	Назва інвестиційного проєкту	Термін реалізації	Передбачено, тис. грн *	
			кошти державного бюджету	кошти місцевих бюджетів
20	Капітальний ремонт із впровадженням комплексних заходів з теплореновації Безуглівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад-дошкільний навчальний заклад І-ІІІ ст.» за адресою: вул. Горького, 58-А, с. Безуглівка, Ніжинського району, Чернігівської області (Коригування кошторисної частини проєктної документації)	2025	7 000,000	1 996,913
21	«Капітальний ремонт будівлі загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №19, розташованої за адресою: м. Чернігів, вул. Мстиславська, 76. Термомодернізація будівель бюджетних закладів міста Чернігова» (Коригування 2)	2025	10 000,000	4 192,700
22	«Капітальний ремонт Михайло-Коцюбинського ліцею Михайло-Коцюбинської селищної ради Чернігівського району Чернігівської області за адресою: смт. Михайло-Коцюбинське, вул. Садова, 60». Коригування кошторисної частини проєктної документації	2024-2025	29 266,304	

*сума коштів, передбачених на реалізацію проєктів, може бути змінена відповідно до проведених касових видатків до кінця 2024 року та наявного фінансування у 2025 році

Директор Департаменту
економічного розвитку
обласної державної адміністрації

Олександра ХОМИК